

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

РІК XXXIII.

ЖОВТЕНЬ — 1982 — ОСТОВЕР

Ч. 10 (392)

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
In Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видав

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горожич, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карпо Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskij,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

С. Гурко, Ф. Миколаєнко — ПОЕЗІЇ	1
Анатоль Галан — ДОЛЯ СВЯЩЕНИКА	
МУЗАЛЕВСЬКОГО	2
Василь Гришко — ФЕНОМЕН СНЕГІРЬОВА	3
Данило Міршук — ЩОДЕННИК В. ВИННИЧЕНКА (Закінчення)	7
Леся Богуславець — НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ	9
Тетяна Баюк — ТРОЦЬКИЙ СОБОР	12
Марія Гарасевич — ГРИГОРІЮ КИАСТОМУ В ЙОГО ЮВІЛЕЙНИЙ РІК	13
Гаврило Махіня — ГРАЙ, КОБЗАРЮ	14
Андрій Качор — МОЇ ЗУСТРІЧІ З КАТРЕЮ ГРИНЕВИЧЕВОЮ	17
Петро Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (закінчення)	19
Мар'ян Дальний — РАДІО "СВОБОДА" І "НОВІ ДНІ"	22
Юрій Старostenko — ДОСЛІДЖУВАННЯ ВСЕСВІТУ	24
Олександер Архімович — БОРОТЬБА З ОВО- ЧЕВОЮ МУШКОЮ	25
Лев Яцкевич — "ЕНЦИКЛОПЕДІЯ БРИТАНІКА"	26
А. Гринін — ГАВРИЛО МАКСИМОВИЧ ГОРДІЄНКО	28
Д. Любарська — МОЛОДІ ТАЛАНТИ АВСТРАЛІЇ ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ, ХРОНІКА	33

На першій сторінці обкладинки:

ГРИГОРІЙ ТРОХИМОВИЧ КИАСТИЙ

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Рік XXXIII

НОВІ ДНІ

NOWI DNI

Український універсальний журнал

жовтень 1982 р.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

С. ГУРКО

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

СУТІНКИ

Як залягають сутінки в кімнаті,
Самотність одягнувші, як кирею,
Думками зношуюся понад землею,
Де тіні споминів пливуть строкаті.

Між дійсністю і сном снуються тіні,
Строкаті тіні в сутінках імлистих,
Там на проміннях місяця сріблистих
Намисто споминів силяю в самотині.

1982

ЗАБУТИЙ ЕРМІТАЖ

Здається, все відспівано, прожито,
І жодна пісня в серці не бренить,
Записані сторінки вже підшило
В книгу життя, що десь в кутку лежить.

Хоч манить білість аркуша цнотлива
В казкову непорочно-синю даль,
Та думка нерозбуджена, сонлива
Снується мов незбагнена печаль.

Душі невтішної суха пустиня
Оаз зелених віддзеркалює міраж,
Та серця чулого набита скриня
Захована в людьми забутий ермітаж.

1982

СПІЗНЕНЕ ПОКЛИКАННЯ

Я могла би бути монахинею,
Бо люблю восковий запах свічі,
На столі, прикритім скатертиною,
Пики книг, що дивляться у вічі.

Я могла би бути монахинею,
Бо люблю затишня творче ніші,
Дум мандрівку жовтою пустинею
До оази духа, що росте у тиші.

Я могла би бути монахинею,
Смакувати Слова животворний плин,
Утиратися поезії хустиною,
Коли біль вбиває в серце гострий клин.

МОВЧАЗНІ ДРУЗІ

Ви мовчки стоїте і дивитесь на мене,
Мої мовчазні друзі, мої зелені клени.
Киваєте мені зеленими гілками,
Вітаєте мене листками-голівками.

Давно знайомі ми, живемо по сусідстві,
Здружилася з вами я у вдовинім сирітстві,
І вже я не сама, і вже мені не лячно,
Що в чужині життя проходить необачно.

Ви міцно стоїте неначе на сторожі,
А як приходять дні похмурі і негожі,
Тривожно шумите під бурями й дощами,
Тихенько плачете краплинами-слізами.

Я розумію вас, вам теж нелегко жити,
Приходиться не раз і плакати, й тужити
За цвітом молодим, за золотим насінням,
Що з вітром полетить, не проросте корінням.

Спільна у нас журба, спільні у нас бажання,
Спільна у нас мета, надії й сподівання, —
В блакитну височину вростати без упину.
Незламно встояти в слоту і хуртовину.

20 червня 1982

Ф. МИКОЛАЄНКО

ПАМОРОЗЬ

Відшварготіла весна десь лягнами;
Ще нерозквітлі спатрошила парості,
Щоб не здалися вони комусь мілими,
Щоби ні згадки про квітень в падолисті.

Корінь напружує м'язи натруджені;
Жити, бути, кохати силкується,
Та не вмолить йому долі байдужої —
Грудень на груди гранітом паштується.

Квітень, 1982 р.

ДОЛЯ СВЯЩЕНИКА МУЗАЛЕВСЬКОГО

Чомусь наша мова завжди муляла старшому братові. Ще від часу укладення договору між Росією та Малоросією почалось оте муляння:

— Ну, ти й "говориш", язик можно сломати.

— А з твоїм "язиком" тільки в церкві співати: дайте, не мінайте, не міне вас лиха година...

— Ти не умнічай, все равно научішся по нашему.

І навчились, та ще й як навчились! Усі ділянки життя, в тому числі освітню, захопив спритний старший брат, нижчі, середні й високі школи стали російськомовними. В деяких місцях навіть виганяли з шкіл за вперте вживання матерної мови й поспіль давали мовні "переіспити".

Правда, в наш учнівський час, не зважаючи на те, що міністер Валуєв, від імені царського уряду, тричі заявив (і тричі помилився!), що української мови не було, нема й бути не може, дивились на неї поблажливо, лише якийсь шовініст, слухаючи мовний "суржик", скрущно казав: ні-кагда ти не научишся правильному русському языку, глупий хохол!

Не краще було й білорусам, хоч ті від своєї мови не відступали й часами навіть огризались.

— Вам нужен русский язык? Так ето ж і есть русский, а непохожі слова записивайте і спросите у нас об'ясненія, только і всего.

Був у нас семінарист-білорус Музалевський, бідний, як церковна миша, що вчився на "казъонний кошт", себто, на дотацію багатих добродійників, то він непокоївся своїм дальшим життям і казав:

— Ох, не хочу бути попом, але прийдеться, бо іншої дороги нема після цієї семінарії. Попрошусь тільки до своїх людей.

Музалевський панічно боявся дівчат і жінок, і коли одного разу ми хотіли наблизитись човном з дівчатами до того човна, де сидів Музалевський, він не розгубився, а в повному убрани, навіть з краваткою, кинувся в ріку й виліз на берег, показуючи нам кулака.

— Як же ти будеш женитись? — питали ми в Музалевського. — Адже нежонатим у попи йти не можна.

— Не знаю, — відповідав жінофоб. — Хіба нап'ююсь так, що нічого не буду бачити й чути, себто, до безсознання...

Починалась 2-га половина 1914 року. На фронтах провадились безперервні бої. Поговорювали про звільнення Духовної семінарії під шпиталь. На Музалевського часто нападала депресія, хоч йому служба в армії не загрожувала як кандидатові на священика. Тоді він сідав десь у куточку й наспівував свою тужну білоруську пісню:

Ох, і плакала ж вельми Аудоця,
Разлівалась у три ручай,
Па якой, па якой па дарожци
Наші хлопци ю паход пайшли?

І малілісь салдатки ди й Богу,
І смуткавала за сином маць,
Ох, адкуль вас, з якого боку
Ди й да роднає въоскі чакаць?

У тривожних умовах війни готувались до переведення випускних іспитів для 6-го богословського курсу, і учні-випускники буквально мутили своїх учителів питаннями, які могли попастись на іспиті. Особливо діставалось богослову-академікові Хруцькому — людині, хворій на туберкульозу, а тому завжди роздратованій, нервовий, що бажала лише одного: спокою:

І тут йому найбільш "допікав" Музалевський:

— Семене Кіндратовичу, а що було до сотворення світу?

— Нічого не було. Був хаос, каміння, пісок, калюжі...

— А як Бог робив з Адамового ребра Єву? Очевидно, мав якийсь інструмент, бо без інструменту з кістки навряд би щось вийшло...

— Слухай, Музалевський, тут усе треба приймати на віру. Сказано тобі з ребра, значить, з ребра, а ти питаш: як?

— Семене Кіндратовичу, а скільки містилося бісів у хворого, які пізніше увійшли в стадо свиней і потопилися в морі?

Хруцький відповідав роздратовано:

— Не знаю. Я не рахував.

— Отож, я й питаю. Мабуть, багато, бо вистачило на ціле стадо...

— Музалевський, дай мені спокій із своїми бісами. Сказано так в євангелії, то й нема чого дошукуватись. Ти ще й євангеліє береш під сумнів? Який же з тебе буде священик? Горобцям на сміх?

Але допитливість Музалевського не знала меж. Він вивчав те, в що не вірив, тому й казав: Ох, не хочу бути попом!

Скрізь його цікавили релігійні теми. Наприклад, відносно усесвітнього потопу, кандидат на священика твердо заявляв:

— Цього не було, це фантазія Біблії. Ну, подумайте, як праотець Ной міг узяти по сім пар чистих і нечистих тварин, коли тих тварин не обрахована кількість? Який мусів бути ковчег, щоб ту кількість помістити? Дивуюсь нашим духовним ієрархам, що за 1.000 років не поправили біблійних казок, не надали їм більш сучасного, тобто, правдивого вигляду.

Проте Музалевський добре здав випускний іспит, оженився з свою землячкою й дістав парафію в великому білоруському селі. І тут семінарист "Хома невірний" показав, яким мусить бути справжній священик. Він відвідував усіх хворих, при чому не сам, а з місцевим фельдшером, так би мовити, "духовний корм" сполучав з науковим, практичним. При якійсь біді селянина — пожежі, чи поламці надвірної будівлі, брав

ФЕНОМЕН СНЕГІРЬОВА

У жовтні ц.р. замученому в советській тюрмі українському письменнику Гелію Снегірьову сповнилося 65 років життя. Нижче друкуємо довші уривки з передмови Василя Гришка до книжки: **ГЕЛІЙ (ЄВГЕН) СНЕГІРЬОВ. НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРИ.** Книжка вийде незабаром заходами Громадського комітету. — Редакція

На тлі процесів розвитку в Українській РСР 70-х р.р. досить різноманітних явищ активного інакодумства, загально званого дисидентством, Гелій Снегірьов безперечно є таким феноменальним явищем, яке заслуговує окремої уваги. Він не належить до того основного річища українського дисидентського руху, що його початок у 60-х р.р. пов'язується з іменем Василя Симоненка, його розвиток — з іменами Івана Дзюби, Івана Світличного, В'ячеслава Чорновола й інших, а його завершення в 70-х р.р. увінчується іменем Миколи Руденка. Гелій Снегірьов з цими іменами не в'язеться, хоч він, як і щойно згадані, належав до того самого київського літературно-журналістичного світу, як також і до тих самих молодших поколінь, чия громадянська свідомість зформувалася в післясталінський період.

І справа не тільки в тому, що як дисидент він виявив себе й став відомий пізніше, а передусім

у руки пилку й сокиру. і бувши добрим теслярем, направляв господарську шкоду. Свій клапоть землі обробляв сам. За так звані "треби" не брав і копійки. Уникав проповідувати, чесно признаючись: нема в мене віри своєму слову. Зате радив завжди в житті йти за заповітами Христа, бо нема й не буде в історії прикладу, більш ідногого для наслідування.

Такого священика, розуміється, всі любили, і вже вsovєтський час ставали горою за нього, а на запитання: хто в селі найбільш шанований, твердо відповідали: отець Музалевський.

І все ж таки, його не минула доля багатьох праведників. Приїхала до села якася висока комісія, що провадила суцільну колективізацію. Голова комісії, військовий, з колючими, злими очима непоправного бандита, наказав, щоб на сільських зборах обов'язково був піп. Для Музалевського це звичайне явище, він відвідував усі збори, здебільшого мовчав, знавши, що його голос нічого не змінить у тій "кампанії", що її намітила влада з центру. Пішов і цього разу. Та голова комісії, очевидно, мав завдання налякати людей і прискіпався до священика, що нічим, навіть одягом не відзначався від решти присутніх.

— Ти піп?

— Піп.

— А яка твоя думка відносно суцільної колективізації села?

Автор (Гелій Снегірьов) 1973 р.

у тому, що дисидентом він узагалі став окремо від них — іншим, ніж вони, своїм власним шляхом, що був зумовлений іншою соціальною базою походження його дисидентства. Тому й сам

— Моя думка така ж, як у всіх: коли треба, то треба...

— То скажи це прилюдно, аби чули всі, присутні на зборах.

— Для чого ж я буду говорити? Спитайте в кожного.

— А, то ти викручуєшся, попівське кодло? Чекаєш, що люди зчинять бунт і зірвуть постанову партії та влади? Тож не діждешся!

Голова вихопив з кишені наган, і перш, ніж хтось зойкнув, двічі вистрілив у груди Музалевського. Священик, що стояв з лагідною усмішкою, впав на підлогу. І тоді створився справжній бунт. Комісію в складі чотирьох осіб, буквально розірвали на шматки. Приїздила трійка ГПУ розслідувати справу, але винних не знайшла, бо в самосуді брали участь всі. Про це вsovєтській пресі не було сказано й слова, але з тим бунтівним селом довго вовтузились, аж поки провели там кріпосну колективізацію.

А життя йшло далі. Вже відгриміла Друга світова війна, виросло нове покоління, що не бачило воєнних жахів. Тільки могила отця Музалевського кожного року, на весні, одягалася в квіти, і до неї йшли прочани, щоб поклонитись прахові людини, яка нічого, крім добра, не зробила людям, і понесла те добро до престолу Всешишнього.

його дисидентський шлях був окремий, особливий, фактично самостійний і фактично не пов'язаний з дисидентським РУХОМ, як таким.

Цей своєрідний "феномен Снегірьова" в історії українського дисидентства невід'ємний від його особистої біографії. Отож — на її тлі, як саму суть його духової біографії, й розглянемо тут його шлях становлення дисидентом, — спеціальну дисидентську місію, яку він одноособово взяв на себе, героїчний аспект цієї місії і її трагічний фінал, що став і фіналом його життя.

В офіційному довіднику Спілки письменників України під назвою "Письменники Радянської України" (Київ, вид-во "Радянський письменник", 1970) на стор. 401-403 подано супіль (в абетковому порядку) біографії й портрети трьох письменників: Євгена (Гелія) Снегірьова, Івана Снегірьова і Вадима Собка. Як тепер знаємо, Іван Снегірьов — це батько Гелія, а Вадим Собко — Геліїв дядько (рідний брат матері Гелія). Отже, можна сказати, представлено разом цілий родинний клан офіційно апробованих "радянських письменників". І згідно з довідковими даними про них, вони всі троє — стовідсотково соціетські люди.

Батько Геліїв, Іван Снегірьов (нар. 1903 р.) — людина з робітничою біографією. Вчився в 20-х р.р. на робітфаку (робітничому факультеті) при Інституті Народньої Освіти (ІНО) в Харкові, де потім скінчив фізико-математичний факультет. Як сказано в довіднику, 1931 р. "перешов на літературну працю", і тоді ж став членом компартії. Під час війни він працював у агітбригаді політуправління штабу Закавказької військової округи... Помер у Києві 1956 р.

Про дядька Гелієвого — Вадима Собка нема потреби багато тут говорити. Це відомий "класик" української соціетської літератури повоєнних часів, один із "робітників-ударників", призваних у літературу" в 30-ті р.р. Йому в довіднику присвячено цілу сторінку. Подано назви аж 43-ох книжок його творів — поезій, оповідань, повістей, романів, п'ес, нарисів — виданих від 1930 до 1970 р. Як відомо, твори його дуже пересічні, але й дуже "правильні", "актуальні", зразково "соцреалістичні". Нагороджений Державною (Сталінською) премією 1951 р. та іншими преміями пізніше. Помер 1981 р.

Про самого Гелія Снегірьова офіційна довідка дослівно звучить так: "Євген (Гелій) Снегірьов народився 14 жовтня 1927 р. в Харкові у родині письменника. Закінчив Харківський театральний інститут. Працював актором, викладачем у середній школі й інституті, у редакції газети "Літературна Україна", зараз (1970) — режисер Київської кіностудії хронікально-документальних фільмів. Друкуватися почав з 1954 р. Виступає як прозаїк і критик. Автор збірки оповідань "Літо повернеться" (1957) і повісті "Чи мав я право?" (1962). У співпраці з Ю. Лубоцьким написав сатиричну повість-памфлет "Золотий бутс".

Це стисла біографічна довідка ще молодого й скромного своїм літературним стажем і доробком письменника. В довідці чомусь не згадано, що він, як батько та дядько, був партійний, а деякий

час і член керівного партбюро Спілки письменників. Додаємо цей факт його біографії, бо він має своє значення.

Біографічні дані про батька й дядька Г. Снегірьова подано тут вище передусім для характеристики того родинно-письменницького оточення, з якого, можна сказати, спадково й автоматично вийшов він у літературу.

Він виростав у соціальному середовищі тієї інтелігенції, що була за самою своєю професією "інженерів людських душ" (як називав советських письменників Сталін) тісно пов'язана з новою панівною клясою політбюрократії в СРСР. І це, зокрема в післявоєнні роки тріумфу перемоги цієї кляси, не могло не визначати соціальну свідомість майбутнього продовжувача професії своїх, безперечно привileюваних у той час (порівняно з основною масою народу), батька й дядька. До того ж формування його свідомості завершувалося поза Україною, в евакуації на тих теренах СРСР, що були незаторкнені анти-советським духом окупованих німцями територій. Та й перше десятиріччя в повоєнній Україні він, як студент, а потім актор і вчитель, прожив у геть деукраїнізованому Харкові.

Слід зазначити, що соціальне середовище Снегірьова було суто міським і також "міщанським" середовищем хоч і партійної та навіть "творчої", але фактично "службової" советської інтелігенції...

Одне слово — всі дані особистої й літературної біографії Г. Снегірьова говорили за те, що перед ним слалася досить звичайна, рівненька й цілком певна, висхідна доріжка успішної кар'єри такого собі советського літературного чиновника, яким стає останніми часами переважна більшість "письменників Радянської України"...

Та в дійсності справа виглядала далеко не так просто, і врешті літературна і життєва доля Гелія Снегірьова склалася цілком інакше.

**

Вирішально-переломове значення в розвитку свідомості Г. Снегірьова, як і взагалі в духовому житті тих советських молодих мала безперечно найвизначніша подія в історичній біографії цих поколінь — посмертне розвінчення Сталіна та з цим пов'язана хрущовська "відліга" 1956-1962 р.р. "Відкриття" 20-им і 22-им з'їздами компартії СРСР чвертьсторічної сваволі нею ж обожнюваного "вождя", хоч і не було жадним відкриттям серед потерпілого народу, проте для того покоління й того соціального середовища, до якого належав Снегірьов, це було таки справді потрясальне знамення. І коли для тих у середовищі Снегірьова, для кого головним були власні кар'єристичні інтереси, що були пов'язані зі сталінщиною (чи в зв'язку з цим і сумління мали нечисте), це викликало тільки тривогу й замішання, то в тих, що за свою людською суттю не належали до кар'єристів та могли чесно й критично мислити, це викликало сумніви, спричинило перегляд вартостей і навіть стало поштовхом до шукання правди і справедливості...

Події кінця 60-х р.р. — крах ілюзій "відліги", розчавлених советськими танками в Чехословач-

чині й похованих разом з "празькою весною" у хвилях наступної за цим сваволі КГБ в Україні початку 70-х р.р. — прискорили й остаточно утвердили критично-опозиційний напрям думання Снєгірьова. І коли, разом з падінням П. Щелеста, в 1972-73 р.р. розгорнулись найбільші після часів сталінщини репресії супроти інакодумців в Україні, Снєгірьов опинився в ситуації, коли неминучим став вибір із двох можливостей: або безлечний зворот назад, на рівненський шлях звичайного літературного кар'єризму пересічного письменника-конформіста, або ж відчайдушний крок уперед — у небезпечну путь вільності-думця-дисидента. Зрештою, саме так і було поставлено перед ним питання з боку партійного керівництва, зокрема ж з боку КГБ, коли в р.р. 1973-74, вирішути долю В. Некрасова (який у той час своєю солідарністю з О. Солженициним у його єдиноборстві з Союзом письменників СРСР поставив себе під удар свого партійного й літературного "начальства" в Києві) йому було запропоновано вибір: або відмежуватися від Некрасова й засудити його "гріхопадіння" відповідною декларативною статтею в пресі, або самому бути засудженим разом з ним і розділити його долю "відступництва". І Г. Снєгірьов вибрав останнє.

Звичайно, вибір долі "відступника" був для Снєгірьова далеко не просто лише вибором між зрадою дружби і втратою забезпеченості кар'єри літератора й кіноjournalіста. Насправді цей вибір був логічним завершенням тієї еволюції в мисленні й морально-етичному наставленні, що повільно, але впевнено змінювало його внутрішній духовний світ протягом 60-х і початку 70-х р.р. І хоч його дружня солідарність з атакованим Некрасовим (якому, зрештою, дали змогу емігрувати за кордон), була конкретним приводом для виключення його 1974 р. з партії, а потім і зі спілки письменників та спілки кінематографістів, що означало також його офіційне "виключення" з літератури й кіноjournalістики, але за цим крилась далеко глибша й радикальніша зміна в його житті. Зокрема ж ця зміна була пов'язана з тим, що саме в цей час у нього прокинулось і заговорило про себе на весь голос українське національне сумління.

Парадоксальним чином у цьому останньому головному зіграв нікто інший, як його стовідсотково соєтський, вірний і пильним партійний "інженер людських душ" в сталінському розумінні — "рідний дядечко" Вадим Собко. Як ге сталося — про це досить детально розповідає Снєгірьов у своїй "лірико-публіцистичній" розповіді "Набої для розстрілу (Ненько моя, ненько...)".

"Мій дядько, брат моєї матері Вадим Миколайович Собко..." сказав мені, бажаючи переконати в тому, що політично продати друга, привселюдно зректися дружби відповідним виступом у пресі — це цілком нормальний, партійний, радянський вчинок:

— А ти знаєш, Гелюша (так в дитинстві звали мене піпні), яку роль відіграла твоя маті в справі СВУ (Спілки Визволення України)? Не

знаєш? Так слухай. — У ранній юності вона дружила з багатьма членами цієї антирадянської контрреволюційної зграї — вчилися разом ще в школі, в 1-ій київській трудшколі імені Шевченка; я теж там учився, тільки трохи пізніше. І потім, коли вона зрозуміла, куди ведуть, до чого прагнуть ці її, з дозволу сказати, друзі, вона спершу переконувала одного з них, з молодих ватажків СВУ (Павлушков був такий, Микола Павлушков), а потім, коли побачила, що добром словом їх не зупиниш, Наталя написала листа до ЦК комсомолу. Так, так, про все написала. Можеш назвати це доносом, вона вважала за потрібне донести! На ворогів! На ворогів соціалістичного ладу — і своїх. І цей лист її до ЦК комсомолу, щоб ти зінав, Гелюшко, став тим головним і основним документом, який викрив криваву змову і дав до рук ДПУ найважливіший матеріял. От так, племінничку. Ти не зінав про це? Так от знай!..

"Дядечкові слова палицею по тім'ю мене вдалили. Та мова про інше. Абсолютно того не бажаючи — от уже ніяк йому того не кортіло! — дядько мій, ультраконформістний письменник країни Рад, штовхнув мене на вивчення історії СВУ і на писання цих розділів..." (Див. "Набої для розстрілу", початок 3-го розділу — "Хто кого вбив?").

Так перед Снєгірьовим відкрилася ретельно приховувана від нього батьками й родичами таємниця причетності його матері до трагічно-катастрофальної для України події кінця 1929-го й початку 1930-го р.р. — до так званої "справи Спілки Визволення України — СВУ (тоді Гелій ще був у віці до 3-х років). І спонуканий бажанням довідатися про всю правду, що крилася за таємницею передчасно померлої (на 37-му році життя) любої й дорогої йому матері, він, пильно вибирючи всі можливі в підсовєтських умовах відомості з офіційної преси часів "викриття" й судового розгляду "справи СВУ", а також розшукуючи й розпитуючи ще живих сучасників і навіть деяких уцілілих учасників цієї справи, нарешті відкрив далеко більшу, ніж тільки материну таємницю. Він відкрив таємницю, за його власним виразом — "грандіозного історичного злочину", вчиненого советською владою супроти української нації, — злочину, трагічною жертвою якого була і його нещасна мати...

Під виглядом "викриття й ліквідації СВУ", як довідався Снєгірьов, саме й було виарештовано в 1929-1930 р.р., а потім у наступні роки знищено цвіт цієї української інтелігенції, зокрема ж тих її представників, що своєю національно-культурною творчою працею в системі тодішньої Всеукраїнської Академії Наук (ВУАН), Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) та в інших ділянках українського національного життя відігравали провідну роль в пореволюційному національному відродженні України в післясоветських умовах 20-х р.р.

Усвідомлення "грандіозного історичного злочину" супроти цих людей і тим самим супроти української нації мало значення зворотного пункту в духовій біографії Г. Снєгірьова. Великий

вплив мало на нього й відкриття з архіву материних паперів того факту, що вона в роки своєї київської юності була палкою українською патріоткою, що справді жила мрією про героїчне служіння своїй обездоленій матері-Україні. Про це писала вона в своїх щиріх юнацьких віршах, бувши здібною початкуючою поетесою, яка в наступні роки чомусь не мала щастя в своїх спробах вийти на шлях літературно-творчої діяльності. Все це, викликавши й у ньому приплів українського національного почуття, зродило й почуття обов'язку перед своїм національним сумлінням — прислужитися своїм письменницьким пером розкриттю історичної правди про СВУ, як саме про "грандіозний історичний злочин". Це стало для нього просто місійним завданням, виконуючи яке він протягом 1973-76 р.р. і написав свій перший і найголовніший дисидентський твір — "Набої для розстрілу (*Ненько моя, ненько...*)".

Зрештою — мету, заради якої Снегірьов написав цей твір, він сам окреслив як значно більш далекосяглу, ніж тільки саме викриття антиукраїнського злочину совєтської влади у формі фальшивого процесу СВУ". Тому, звертаючись на прикінці твору вже до "дітей" свого покоління в Україні, яким він передає цей твір, він говорить також про "важкий гріх батьків і дідів іхніх, що "тяжить" над ними. І це, за Снегірьовим, передусім — гріх *прямої* причетності самих же українців до злочину супроти духовно-культурної еліти своєї нації. Бо хоч цей злочин і був актом плянової антиукраїнської політики Москви, але здійснено його великою мірою таки українськими руками, і це яскраво засвідчено зокрема головною ролею в обвинуваченні й засуді підсудних процесу СВУ таких українських комуністів із колишніх колег підсудних у членстві Центральної Ради доби творення Української Народної Республіки (УНР), як Панас Любченко, Антін Приходько та інші. Також, очевидно, це був і гріх самих підсудних цього процесу, які, за виразом Снегірьова, "зрадили себе" співчастю своїми самозвинувальними заявами в совєтській брехні проти них і проти ідей, які вони репрезентували, як творці й провідні особи УНР та боротьби за неї. Отож, маючи на увазі взагалі забріханість совєтського духовного світу, в якому виростають "діти" покоління автора "Набоїв для розстрілу", він передає ім цей свій твір з таким напутнім словом:

"Простягаю вам, діти мої, ці сторінки для того, щоб ви пам'ятали, який важкий гріх батьків і дідів тяжить над вами. ...Знати про це вам треба. ...І прошу вас, заклинаю, сподіваюсь: не знізуйте плечима — "ну, то й що?". ...Замиліться, вглядіться в себе, зважте в собі вагу вспадкованої брехні, боягузтва, зради. ...Вглядіться, зважте — і випалюйте, витравляйте в собі, не передавайте дітям свої! ...Як? ...Як хочете... На відкритий герц — не кличу, бо сам на нього не йшов. Хай кожен вирішить сам. ...Але хоча б думайте про це, пам'ятайте, ятріть у собі і в дітях своїх! *Ми звікли думати одне, а висловлювати й чинити — протилежне*, звікли так, що й не помічаємо того. "Мати право висловлювати й чинити те, що ду-

маємо? Та нашо воно?" *Не звікли, відучені. ...Так давайте заново звікати!*... (Розд. VIII).

Власне, це останнє — заклик "заново звікати" висловлювати й чинити те, що думаємо" — стало для Снегірьова в час написання "Набоїв для розстрілу" девізою його життя, а твір — практичним втіленням цієї девізи в дії.

Саме в цей час — під кінець 1976-го й на початку 1977-го року, коли "Набої для розстрілу" були вже готові для публікації й писалася до них "Післямова", ситуація в приватному житті Снегірьова була така, що для нього виникла цілком реальна можливість емігрувати з родиною за кордон, використовуючи єврейське походження й ізраїльські зв'язки його другої дружини. Це відкривало для нього перспективу одночасного виконання своєї місії публікацією за кордоном "Набоїв для розстрілу", розгорнення творчої діяльності у вільних умовах, надійного лікування і взагалі нового, кращого особистого життя. Здавалось би — чи міг бути сумнів щодо вибору між цією перспективою і тією, яка чекала на нього в разі обрання дальнішого шляху підсовєтського вільнодумця-дисидента: продовження й посилення переслідувань — з неминучим завершенням цього арештом ув'язненням, що в його стані здоров'я означало небезпеку загибелі.

І все ж таки він обрав саме цей другий шлях. Бо за це промовляла логіка послідовної вірності засаді, проголошених ним у своєму творі — в уже цитованому зверненні до своїх майбутніх читачів на батьківщині: "висловлювати й чинити те, що думаємо". Щоправда, в тому зверненні він писав: "На відкритий герц не кличу, бо сам на нього не йшов". Так, досі "не йшов", але тепер пішов...

До речі, в супровідному листі до того машинопису "Набоїв для розстрілу", що дістався до "Нових днів" (лист був адресований "Доброму українському видавництву в Канаді"), він у постскриптумі власноручно писав:

"Оце дізнався, що "Континент" друкує "Неньку" ("Ненько моя, ненько" — друга назва "Набоїв до розстрілу" — В. Г.), російський варіант. Сталося це всупереч моїм бажанням. Я хотів, щоб спершу видано було український оригінал".

Власне — затримка з публікацією українського оригіналу з причини, мовляв, "контроверсійності" твору та факт публікації його спершу в російськомовній версії дуже сприяли тому, що навколо твору й самої особи Снегірьова було штучно створено певними колами серед української еміграції атмосферу не тільки "контроверсійності", а навіть і сіяння деким підозріння щодо того, чи не "провокацією КГБ" є цей твір автора з російським звучанням прізвища, який наслілився "розвінчувати СВУ". І це було саме в той час, як автор уже був приреченою на смерть жертвою витонченого медичного терору КГБ в ув'язненні за "розвінчання ГПУ" й совєтської влади взагалі, як убивців кращих представників української національно-культурної еліти за фальшивим звинуваченням у "справі СВУ". Ба навіть

(Закінчення на стор. 30-ї)

ЩОДЕННИК ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

(Початок у попередньому числі)

Армія не стимала натиску російських більшовиків і уряд Директорії був змушений переїхати до Вінниці. У той час по радіо прийшла пропозиція від московського більшовицького уряду бути посередником поміж Директорією і советським "урядом" України, створеним Москвою у Харкові. І в той же час делегація Директорії вела переговори з Антантою у Бірзуулі. Винниченко толі записав у "Щоденнику" 6. 2. 19 року:

"Антанта хоче, щоб ми не тільки билися з большевиками російськими, але щоб убили й самих себе. Всі їхні пропозиції до цього й зводяться. Першим пунктом їхніх умов стойте: вихід Винниченка з уряду. Так, вони мають рацію: я таки ніколи не буду приятелем Капіталу. А сьомого лютого представники Антанти заявили: "Мене і Чехівського треба "вигнати, як собак". Наші послані це вислухали досить спокійно... отже, моя урядова діяльність, слава Богу, кінчачеться... Я радий іменно такому кінцеві, він очищає ті мої невільні помилки перед соціальною правою, зроблені в ім'я правди національної".

А вже 14 березня 1919 року Винниченко на вігнанні писав:

"А думки все ж таки там, у тій нещасній, бідній, роздертий країні, що зветься Україною... Шо там робиться? Де та бідна Директорія вибрала собі "столицю" нещасної України.. Ми вигнанці з власного краю: вигнано націю за береги, нема нації.. Торжествуючий карапуз чвакає лаптями по білому лиці знеможеної красуні й здирає з неї все, що може. Ах, з якою сласністю я наступив би на погану морду імперіалістичного карапуза і товкмачив би його по його поганях, хижакських, нахабних очах".

Вихід Винниченка з Директорії був не лише тому, що цього вимагала Антанта, але й тому, що між ним і іншими членами Директорії не було однозгодності в принципових питаннях. Винниченко не лише прихильник лівої політики в економічних питаннях, але він був прекрасний знавець настроїв і психіки українських селян. Він бачив, що бідніші шари селянства тяготять до більшовиків; заможна ж частина селянства зайняла нейтральну позицію і говорила: "Мене ніхто не скине з мужика". Міський пролетаріят хоч складався з українського народу, але був позбавлений національної свідомості і більше тяготів до більшовизму. Як бачимо більша частина українського народу була проти буржуазії, буржуазії чужої, що не мала кровної спорідненості з нашим народом. Кожному було відомо, що великі поміщики були: росіяни, поляки, німці; фабриканти — французи, бельгійці та євреї. Чи ж міг український трудовий народ мати любов до тієї буржуазії?

Праве крило Директорії орієнтувалось на Ан-

танту, зокрема на Францію і сподівалось отримати технічну і військову допомогу від неї. Франція не відмовлялась і не давала, зволікала час. Українські вояки кривавились, більшовики опановували більшу територію України, а зрештою Франція запропонувала стати під команду Денікіна. Денікіну, Врангелю. Колчакові і всім білим генералам царської Росії Франція давала допомогу технічну, медикаментами і всіма запотребуваннями для ведення війни, а Директорії нічого не допомагала. Отже, з стратегічного боку Директорія помилилася у своїй орієнтації на Антанту.

Винниченко виходив із принципу власних сил. Він реально дивився на справи і пропонував прийняти радянську платформу в будуванні Української Держави. На тій платформі вже стояли повстанські отамани Матвій Григор'єв, що тримав у своїх руках майже всю південну Україну та Зелений (Данило Терпило) на Київщині й обидва вони разом мали кілька разів більше дисциплінованого війська, ніж його мала Директорія.

А з'єднавши разом усі сили — Україна була б повністю справилася з російськими більшовиками на сході та поляками на заході. Але цю концепцію Директорія не прийняла, дуже її хотілось догодити Антанті і тому програла в боротьбі з більшовиками.

Щодо сили повстанців, сумніву не було. Досить пригадати, як Григор'єв своєю повстанчою армією протягом одного місяця скинув антанські війська в Чорне море.

На цьому місці згадаємо ще два стратегічні пляни України, чи власне одноосібних діячів України — Петлюри і Винниченка.

С. Петлюра, втративши українську територію, пішов на неславну конвенцію з Польщею. Не будемо докладно спинятись на цьому, добре відомому історичному факті, але пригадаємо читачеві, що союз із Польщею був також помилкою, бо якщо б Польща втрималась на Україні, то вона була б не краща від російських більшовиків. Бо уже в час спільного походу з армією УНР, Польща ігнорувала український уряд і, як і більшовики, грабувала Україну. Пізніше українці, зокрема західних земель, засудили крок Петлюри з Польщею, а Винниченка з Москвою.

Але тепер повернемось до політичної стратегії В. Винниченка. Винниченко, лівий соціаліст, не вірив і не любив західної буржуазії і з тактичних мотивів уявив ставку на національний комунізм. Це власне той коник, на якому авторитет Винниченка зламав собі карк, втратив пошану всієї "петлюровської" еміграції.

Винниченко знову знає, що в Україні залишилось багато політичних діячів, і що вони в нових обста-

винах під окупацією московських більшовиків зорганізувались у національну компартію—УКП. Він на Заході створив закордонне представництво УКП. Через своїх посередників звязався з мадярським комуністом Бела Куном, тодішнім диктатором советської Мадярщини і через нього вів переговори з московськими більшовиками про вход до уряду советської України. На той шлях Винниченко пішов під впливом українських комуністів, які доводили йому, що він, будучи у верховному уряді України, багато зробить для національної культури. Винниченко вважав, щоб Україною не керували чужинці, то краще навіть комуністичну владу, але зберегти в українських руках.

Бувши в Лейнці, Винниченко записав 25. 9. 1919 року:

"Тільки наперед треба все таки вияснити, чи, справді, моя участь дасть користь справі. Але не тільки з соціального, але й національного боку. Українська нація повинна жити, повинна бути увільнена від усіх утисків, від усікого поневолення і знищання, звідки б воно не походило. С. П-ич повинен дістати всі гарантії забезпечення цеї сторони справи і тоді тільки я віддам себе всього на все докінця і хоч би до смерті.

Самостійність державна; цілком незалежний, чисто національний український уряд; українська мова в усіх інституціях, урядах, школах; не тільки посереднє, але й безпосереднє, активне, національне визволення; незалежне військо; військовий і економічний союз та взаємна найтісніша допомога. Без вирішення цих питань іхати не можу".

Закидати В. Винниченкові зраду України може лише людина темна, нечесна, або необізнана з історичними ходами того часу. Так, Винниченко визнавав комуністичну форму державної системи, але він застеріг право повної національної суверенності для України. Цей крок був для Винниченка дуже важким і він його не перейшов, Москва його не прийняла.

А чи конвенція С. Петлюри була успішна? Це також була трагічна помилка і тільки скомпромітувала С. Петлюру. Але прихильники чи учасники універвіщни той факт забули, а Винниченка вже 60 років анатемують.

Винниченко побував у Харкові двічі в урядових речників — Хр. Раковського та Дм. Мануїльського, а в Москві вів переговори з Л. Троцьким, Л. Каменевим, Г. Чечеріним та ін. Винниченко остаточно переконався, що та кліка є продовжуваючими імперіалістичної Москви, а комуністичною ідеологією прикриває свою експансивну політику. Вони й не думали попустити владу непосійським народам, зокрема Україні, яка була головною економічною базою для советської Росії. Усі пункти, що їх виставив Винниченко як передумову на який він міг увійти до складу уряду УССР тільки нервували кремлівську мафію і були відкинені Політбюром РКП. Московське Політбюро умовляло Винниченка, пропонувало посаду військового міністра УССР, заступника голови ради комісарів; багато обіцяли Винниченкові, бо хотіли його використати для примирення українського народу з більшовицькою владою, хотіли додогодити українським комуністам, бо в ті ча-

си вони мали вплив на народ і Москва мусіла з ними рахуватись.

Тому, що Політбюро РКП не прийняло його умов, В. Винниченко рішив повернутись за кордон. Але це не було легко. Кремлівська мафія робила перешкоди, відтягали з документами, намагались залишити Винниченка в Москві. Не кон'юнктурист і не шкурник, а справжній революціонер, що не шукає слави і легкого життя для себе, він прийняв рішення покінчити життя самоубіством. У "Щоденнику" в Москві за 13 серпня 1920 року Винниченко записав:

"Зате все тепер ясно і остаточно вирішено. Дійсна чесність з собою не може зупинятися на вітві перед жертвою життям. Моя смерть повинна бути жертвою для історії визволення нації. Вона повинна стати прапором, під яким має далі проводитись велика боротьба за визволення".

Москва не хотіла випустити Винниченка за кордон, бож знала, що він робитиме несприятливу для неї пропаганду серед комуністичних партій Європи. Але більшовики ще не стояли твердо при владі, частково ту владу ділили з російськими соціялістами. Крім того продовжувалась війна — боротьба з поляками, Денікіним, Врангелем та повністю ще були відрізані азійські народи і Далекий Схід. Отож усі ті обставини змусили кремлівську кліку випустити В. Винниченка за кордон. 21 вересня 1920 року Винниченко записав у "Щоденнику": "Речі знову упаковані. Через півгодини виїжджаємо на вокзал, на Петроград, Ревель, Берлін".

В. Винниченко допустися помилки, коли їздив до Москви домовлятись про свою участь в уряді Радянської України, а ще більше скомпромітував себе раніш закордоном тим, що закликав "петлюрівців" повернатись на Україну. Цю помилку він сам зрозумів і, як бачимо з "Щоденника", був рішений заплатити за неї своїм життям. Проте, не сміємо забувати, що Винниченко найкраще зізнав душу трудової частини українського народу, тому підходив до політичних питань того часу з реалістичними критеріями, він враховував величезний у той час вплив марксистського соціалізму на трудову частину народу і намагався використати це в боротьбі за закріплення самостійності України. На жаль, цього не розуміли його друзі з Центральної Ради та Директорії УНР і орієнтувались на Антанту, яка ігнорувала потреби та вимоги українського уряду й цим довела до розбиття національних сил України.

ПАМ'ЯТНИК ІВАНОВІ ПІДКОВІ У ЛЬВОВІ

У Львові нарешті відкрито пам'ятник Іванові Підкові. Пам'ятника виконали митець Петро Күник і архітектор Володимир Блюскюк.

Основою пам'ятника стала гравюра із XVI століття, яка зображує Підкову із гострими рисами обличчя і козацьким чубом та вусами. Пам'ятник І. Підкові поставлено на площі його імені.

Іван Підкова визначний запорозький отаман, оспіваний Тарасом Шевченком, згинув у Львові в 1578 році, обезголовлений на доручення польського короля Стефана Баторія.

НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

7. Знову Львів

Цілу дорогу до Чернівець Христя мовчить. Все щось своє передумує. Вже попрощалися з містом, сіли у потяг і знову їдемо до Львова, а вона й далі нічичирк. Мені терпець уривається:

— Ну гаразд, я знаю, мовчанка золото і хто мовчить, той двох навчить, та все має межі. Скільки можна! Невже огляд Кам'янець-Подільської фортеці оце так подіяв?

Сусідка зідхає, хвилину зважує щось, а потім проказує:

— А я ж там колись була!

— Де саме, дивуюся я?

— Та в Кам'янець-Подільському. Перед від'ездом з Австралії, почали з батьком давнє згадувати. От він і розповів вперше, як зі мною дворічною їздив до Кам'янець-Подільського. А звідти підводою через села майнули ми до бабусі у гості. А я ж нічого не пам'ятаю, лише картина в уяві зосталася: бабуся стоїть на ганку й рядину витрушує, а ми до неї йдемо.

Христя наче вагається, а потім запитує:

— Чи тобі бува коли: приїдеш кудись вперше, а здається, мов би вже там була. І напружуєш пам'ять, перебираєш минуле, наче ось-ось згадаєш. Та все надаремно. Особливо, як їдеш десь рано-ранесенько. Все прокидаетесь у природі, туманець полем стелеться... А також увечорі, коли сонце заходить, все затихає, смеркає...

— Hi, — кажу, — я людина твереза, точно знаю, де і коли буваю.

Але Христя мене й не слухає й далі своє торочить.

— Або почую піvnі співають, то й намагаюся пригадати, щось давнє, рідне, забуте. Я оце все передумала і гадаю оця подорож до бабусі це спричинила. З великого міста, раптом попала в село. Мала була, от і зосталися в підвідомості лише звуки, кольори, картини...

— Годі, — кажу, — теревенити; диви куди в психологію полізла, хай вже вченіші тим бавляться.

Рідний Львів зустрів нас, як старих знайомих. Пестив листячком, цілував сонечком, а вітром розніс вістку про наше повернення. Нас знову примостили в старенськім готелі.

— Оце, — радію, — добре буде гаряченькою водичкою помитися.

А Христя відчинала кран та говорить:

— Дурень думкою багаті!

— Таж обіцяли полагодити, — обурююсь.

— Казав пан кожух дам, та й слово його тепле. Нічого, пані інженерова, холодненською сполоснешся.

І так знову ми пірнули у вир життя. Оглядає-

мо парки, музеї, трапилася нагода зайти в університет ім. Івана Франка. Гарна велична будова. Ходимо сходами, коридорами, а я вголос і приказую: “От, якби не се, та не те, може б і я тут училася”. Слухаючи ці зідханнячка, Христя рече:

— Це коли б та якби в роті вирошли гриби, то був би не рот, а цілий город.

Hi, немає у неї співчуття й на краплиночку.

Заглядали ми немало до книжкових і сувенірних крамниць. Але тут нам не завжди щастило. Багато з них зачинені на ремонт, облік, чи ще яксь перевірку. Звісно, літня пора, кожен хоче десь відпочити. Та й ті, що торгають, вгадуй, коли хто відчиняє і яка в них обідня пора. От і виходить, як в приказці: Прийшов пізно, аж запізно, прийшов рано, так не дано, прийшов по хвилі, вже й миски помили.

Ідемо ще раз у Шевченків Гай — музей під відкритим небом оглянути. Звезено тут хати з усієї околиці. Старі дерев'яні церкви теж поставлено. Ікони у них на дереві, аж чорні від старості. До кожної хати прикріплена тіточка, ходить за всім доглядає.

— Ти придивися, — штовхає мене сусідка, — як де нашенська, то й квіти цвітуть, город зеленіє і в хаті пахучим зіллям настелено. Догляне, щоб і шашіль стіни не точив. А як ледача попадеться, то про неї хоч вовк траву іж, вигрівається на сонечку та витрішки продає.

Підходимо до одної погуторити.

— Оце недавно навідувався один начальник, — хвалиться вона, — коли б знала, одеколончиком би тут поблизукала, бо воно, знаєте, тут душок такий, а вони аж із центру приїхали. Та добре півлітра було, то й пригостила і обійшлося все благополучно.

— Півлітри, це головне, — зауважує Христя, — а за дух даремне й турбувалися в їхній ізбі гірші душки бувають.

— Тобі не заціpe? — питаю сусідки.

Пішли далі, бачимо кіностудія ім. Довженка саме фільм накручують.

— Оце, — радію, — нагода і нам в артисти попасті.

— А ти яку ролю бажаєш, партизанки, чи німецької зрадниці? — допитується сусідка.

— Та ні, ти не в ті вбулася, я хочу щось романтичного!

— Ага, згадала баба, як дівкою була, — глувує вона.

Другого ранку Христя дає пропозицію:

— Якщо й досі романтично настроєна, підемо до палацу щастя.

— А що, — питаю, — в тім палаці патент на те щастя мають, щоб інших наділювати?

— Hi, — каже, це така назва будинку, в якому одружуються.

Це ще надвоє баба ворожила, буде щастя чи ні, як одружаться. Можна сказати, як лотарея. Скільки не мудрій, наперед не вгадаєш. Все ж таки цікаво на сучасних оптимістів поглянути. Побрели ми й туди. На подвір'ї багато авт. Стрічками, балонами причепурені. Спереду на кожнім у кошечку, чи й так, сидить лялька, вбрана як молода. Заходимо всередину. Будинок ста-

рий, панський. Навколо мармур. люстра і позолота. Колись ясновельможні балі тут справляли. Весільні гості стоять і чекають, поки пустять до залі. Дехто з села, видно по одежині. Ось вже й молоді з'явилися. Іх зустрічають свої старости з рушниками, хлібом і сіллю. Нарешті пускають до середини. Дві жіночки в довгих вечірніх сукнях, одна за піяніном, грає, друга веде церемонію. Говорить про обов'язки, про родину. Староста дає їй вишитого рушника. Вона простеляє його молодим під ноги. Питає, чи "будеш шанувати свого чоловіка?" "Чи будеш шанувати матір своїх дітей?" Наливає їм по чарці й поздоровляє з одруженням. Потім складає рушник і дає молодим, кажучи, вжити на золотім ювілі. Молоді підходять до батьків, кланяються і дякують за всі турботи.

— Це нове. — каже одна із гостей, — гарно, вроčисто!

— Старе, як світ, шамотить поруч стара бабуся, з давніх звичаїв запозичили, щоб якось принадити.

Біга фотограф, клацає.

— Буде морока молодим вгадувати чи ї ми гости, — підморгує лукаво сусідка.

По церемонії гості їдуть в ресоран чи додому догулювати своє свято.

Чимчикуючи по місті, сусідка, навіть родичів якихсь естигла знайти.

— Їдемо завтра в гості, просять провідати. Це недалечко, півгодини їди за містом, — інформує вона.

— Жіночко, — намагаюсь її урезонити, в нас волосся на голові не вистачить за всі штрафи платити! Забула Почаїв? Та й які вони тобі родичі, десята шкірка на киселі, та й годі.

Вона мнеться з хвилину, а потім доказує: — Знаєш, не випадає. Так прохали "прийдь, побачиш хату, обістя, потім нашим розкажеш".

Ну, гадаю, судженого і конем не об'їдеш, як гулять, так гулять.

Перед тим йдемо в долярозу крамницю, дарунків купити. Христя, як завжди, в соте мені приказує: "Пам'ятай, на вулиці все продавати можна, крім долярів. Бережись провокації!" Я сміюся, хіба ж я маленька такого не знати. Ми заходимо в крамницю. Там багато туристів з Канади, з ними і їхні місцеві родичі. Христя йде купувати хустки. До мене підходить одна з місцевих і пропонує продати гроші. Я витягаю двадцять долярів і отримую сорок карбованців. Тільки скінчили цей товаробмін, як раптом рейвах піднявся:

— Та чи ви при розумі в доляровій крамниші таке робити, та ви знаєте, що вас за це чекає?!

— кричить одна всевидюча молодиця. Христя, схоплює мене за руку і ми як обпарені вискакуємо надвір.

— Я ж тобі приказувала, — шипить вона.

— Така спокуса, хіба устоїш, — оправдуюсь.

— Офішно ми лише б чотирнадцять отримали. Вибач. Кінь на чотирьох та спотикається.

Христя ховає куплені гроші і вже примирливо мовить:

— Хай буде, Адам в раю жив та й то згрішив.

Сідаємо в автобус і їдемо в гостину. Щоб у розмові себе не видати, я заплющую очі, вдаю, що сплю.

А надворі краса ж яка: жита половіть, маки цвітуть, сонечко світить! Не витримала я, тільки одне око розплющила, поглянути, а родичка на весь автобус запитує:

— Чи й у вас ворони літають?

Яка вже в біса тут конспірація. Здається весь сільський люд витрішився на мене, мовляв, у кого такої птахи немає.

Після годин двох нарешті приїхали. Йдемо через містечко, а в них, кого не стрінемо, — все знайомі. Ледве по двору придибали. Ось і рідна батьківська стріха. Тут народжувалися і вмирали іхні предки. А воєнна хуртовина розкинула всіх по даліких світах, лиш найменша дочка зосталася.

Водять нас, показують господарство: кури, гуся, порося і корова теж десь пасеться. Розказують, тут був хлів та знесли, а хату добудували, городу частину відрізано і безліч різного. Приказують: "ти ж розкажи нашим, все до найменшого". Я усміхаюсь поблажливо. Де вже її запам'ятати всі ці дрібниці. Входить батько, на старість недобачає й недочуває, говорить голосно. Вони дивуються: "бач як розговорився старий". А він плаче й сміється і цілує нас чужих, а думає про тих рідних далеко. І з'являється гарно засланий стіл, торт і шампанське. Все-все найкраще для міліх гостей. Все від щирого серця. Із кутків на нас позирають ікони, на стінах висять килими. Це тут цінність, чим більш килимів, тим заможніші. І коли ненароком, згадую, що у нас кладуть їх на підлогу, вони дивуються, "нашо таке добро стелити під ноги".

Нас везуть і до інших родичів на село. Ось проїжджаємо біля церкви. Вона дерев'яна в тутошньому стилі. Йдуть до старости по ключі. Заходимо всередину. А там гарно ж як. Царські врати й іконостас все розмальоване, зверху світиться "Христос Воскрес".

— Це все власними силами, — пояснюють з гордістю. Священик в нас один на декілька сіл. У свята тяжке віденько буває...

Я дивуюся, як усе ловко зроблено! Скільки талантів в цьому малому селі. Скільки любові і праці вкладали оці прості, щирі люди!

Час вертатися. Прощаємося. Нас обнімають, приговорюють, плачуть... Ні ми вже не десята шкірка на киселі, ми справді свої, рідні! Сідаємо в автобус і рушаємо. Він старенький, мотор покашлює, але іде. Помаленьку сунемо годину і другу. Бачу збоку дороги "Гай" написано.

— Це, — питаю знайомих, — село так називається? Вони всміхаються: Це назва міліції на шляху, тих, що за порядком тут дивляться. Бачимо справді перевіряють югославські трачища.

Отут, якраз біля них, ми й поламалися! Вся чоловіча стать висипала надвір, ходять, заглядають, дають поради шоферові. Підходить міліція.

В мене зразу душа в п'яти сковалася. Шепчу сусідці: — "В мене серце б'ється як телячий хвіст!" А вона мені у одвіт: — "З телячим хво-

стом у вовки не сунься. Хто з ляку вмирає, по тому свині дзвонять".

Та видно, наша доля ще не вмирала, проминуло нас лихо, полагодили автобус й посунули далі. Перед Львовом нас привітав великий плякат, він сповіщав про сімсот'ятдесяті роковини міста.

Спішимо до крамниць, купити дарунки. Сусідка сперечается:

— Нашо купуєте таке дороге, хай би щось мале, аби загадка.

Та вони не зважають. В сусідчині руки перемандровують із полиць крамниці чеканки, різьблени речі, пластинки. Раптом родичка блідне, скрикує: "Гаманець! Де ж гаманець!" Біжить до каси, знову до прилавку.

— Людоњки добре, може хто бачив? — Питає, кричить, плаче. — Сто карбованців там було, це ж місячна зарплата!

Ні немає. Ніхто не бачив. Зник гаман, наче корова язиком злизала...

Ночі у Львові білі, аж не віриться, що так ясно. Прокидаємося рано. Сьогодні у нас завізний день, не буде коли й вгору глянути. Ще вдосвіта чую, як Христя мугиче пісню: "Я сьогодні від вас відіїджаю...". Так, сьогодні ми прощаємося з Львовом. Вдягаємося у святкове і йдемо до церкви. По дорозі довідуємося, що мешканці міста Львова ходять до православної української церкви (українською мовою служать), російської, або польського костелу. Ті, що на вищих посадах, не відвідують жодної.

Саме десята година. Одна Служба Божа закінчилась, друга починається. Щодня відчинено з восьмої до дванадцятої, а також на вечірню від шостої до восьмої.

На горі стоїть собор Св. Юра і по батьківському усміхається до своїх прочан. А вони з усіх кінців мов струмочки течуть до нього. Задимо на обнесене муром подвір'я. Стоять старі й каліки милості просять. Всі будови запущені, фарба зліняла. На сходах і коло них море люду. Вся ця жива маса поділена надвое. Одні хочуть зайти до церкви, інші саме виходять. Діти, жінки, чоловіки тримають квіти, чи й так щось зелене. Сьогодні свято. Згадую, на базарі вчора продавали рогіз і казали: "дома на долівку постелете".

— Всі річники поприходили, — зауважує молодиця.

— Які річники? — перепитую.

— Та ті, що раз на рік, чи на свята лише наїduються, — пояснює.

Після довгого тупцювання, протискаємося до храму Божого. Там гарно, врочисто. Дві ікони Матері Божої вирізняються серед інших. ГоряТЬ свічки. Співає хор по-нашому. Правиться Служба Божа рідною мовою. Затишно стає на душі. Слухаємо і раюємо. Лиш час-від-часу чути старослов'янське, чуже "Господі памілуй".

Навіть Ісус Христос казав: "Цезареві — цезареве, а Богові — Боге", — шепче сусідка.

Нас запрошують на гостину. Господарі мають авто, добре посади. На столі не перекуска, а справжній обід. Частують супом, подають ярину й курку. На солодке — домашнє сирне тістечко, ще й куповане й окремо морозиво. Все це ми за-

любки уминаємо. Тільки від курки відмовляємося. Це Христя таке завела: де гостюємо, м'яса не їсти. Не легко воно людям приходиться. Справді, ходячи по крамницях, ми так і не бачили м'яса.

— Куди ж ви тепер їдете? — запитують.

— Київ, Полтава, Харків, перечислюємо наш маршрут.

— Будете розчаровані. Там не те...

Більше не кажуть. Христя не вірить, що ж її прадідівська земля. Як можна не захоплюватися рідними краєвидами, розчаруватися власним народом, змішувати грішне з праведним.

Мабуть говоримо ми про різні речі. Заходить мати. Говірка в неї стара галицька, спроста тепер її не почуюш. Згадується Львів 1943 року. Нам, приїжджим, так тяжко було ту мову утятити. Пригадую в них був "двірець", а в нас "вокзал" і ще багато інших слів і наголосів. А тепер ось із її діти говорять літературно українською мовою як і всі львівяни. А також без труднощів переходятя на всесоюзну. І як же дивно всі тут кажуть "вокзал", я аж не вірю і перепитую. І десь глибоко в душі, чомусь щимить серце, школа за втраченим. Кожна говірка має свій чар, своє багатство, щоб разом збагачувати скарбницю рідної мови.

Розпитують нас обережно, з недовір'ям. Завидують, що можемо подорожувати. Вони дивуються: "Купив квиток і можеш, де хочеш їхати".

— Ох не так воно й просто. Часом і купило притулило, — роз'яснює Христя.

Вони невірять. В іхній уяві всі ми капіталісти, гроши мов манна, нам з небападають. До кімнати вбігає іхня дочка, щебече чудовою рідною мовою. Тепер Христіна черга, щоб завидки брали.

— А якою мої нащадки говоритимуть? — каже журно.

— Хіба у вас заборонено вчити по своєму? — питают здивовано.

— Чужина і оточення своє роблять, — пояснюю.

Я дивлюся збоку й гадаю: ситий голодного не розуміє, ніхто не знає, чий чобіт муляє. Це стари вселюдські істини. "Ти не взнаєш турбот людини, поки не взуєш її мокасін", каже старе індіанське прислів'я.

Надвечір вертаємося додому. Я порівнюю цих знайомих до тих, що стрічали по селях. Правду кажуть, найкращий чин бути нічим, бо голота не боїться дощу і болота.

— А все ж нас усіх єднає рідна мова — говорит сусідка.

— Бач, життя це компроміс, у особистім і громадськім, — мудрує вона. — А компроміс це своєрідне мистецтво. Власна совість тут найкраща запорука. Станеш кілком при дорозі, тебе зламають, а перехилишся до землі лозиною, то й зостанешся вінником на все життя.

— Людям, ніколи не дододиш, — кладу резо люцію, — солодким будеш, — розлижуть, гірким — розплюють. Годі нам про це патякати, треба в дорогу збиратися.

Заходимо до готелю. А там саме всі зійшлися, дивляться на футбол. Грають Київ-Москва. Бо-

лільщики прилипли до телевізора, переживають. Покищо нічия.

— Ті москвичі, дивись, як штовхаються, — нарікають, — думають, що вже їхня бере.

— Так, вже гадають, взяли Бога за бороду, — це Христя своїх п'ять.

— Та ваші київські лізуть, де їхня голова не лізе, — втручається наглядачка по поверху. Всі присутні обурюються. В цей момент москвичам забивають гол! Радісні оклики заглушають все. — Наша бере! Гра ще довго тягнеться. Нас гукають. Прощаємось. Ідемо на станцію.

Вчора була ще спека, а сьогодні таке холодище — 13°С. Віс північний вітер. Небо затягло хмарами. Дощу немає, лише слинить. Скинули нас на пероні, разом з речами й поїхали. Неділя. Кожен спішить до родинного вогнища. Христя стойть і тихо Симоненків вірш доказує:

Я до тебе прийшов із захопленням сина
Від степів, де Славута легенду снує
Щоби серце твоє одчайдушне левине
Краплю сили вдихнуло у серце мое.

Сивий Львове! Столице моеї надії
Еліцентра моїх радощів і надій
Вибухає душа, я тебе розумію
Але Львове, хоч трішки мене зрозумій.

ТРОЇЦЬКИЙ СОБОР

Вже від довших років я займаюся дослідженням української дерев'яної церковної архітектури. Від 1980 р. почалися покази моого проекту про ці церкви під назвою "Неопалима Купина". Можливо Ви читали деякі із рецензій у "Свободі" — "Вечір архітектури українських дерев'яних церков", 15-го листопада 1980, ч. 241. "Гармонія змісту і форми", 20-го травня 1981, ч. 94 і "Скарби українського дуку в Клівленді", 22 липня 1981, ч. 135.

Я дозволю собі переслати Вам мій вірш — опис про Троїцький Собор. Якщо сподобається — будь ласка помістіть його у Вашому цінному журналі. Долучую також фото з моого малюнка цього собору.

Мистецтво нашої дерев'яної церковної архітектури плекали українські народні майстри і тому ця архітектура для нас, українців, повинна мати велике значення...

Тетяна Баюк

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!

(Із збірки про українські дерев'яні церкви
п. н. "Неопалима купина")

Троїцький Собор — це велетень дерев'яний,
Катедрою запорозькою званий.
Він у Новоселиці побудований
Поблизу ріки Самари.

Храм іздалеку вражає
Грандіозними верхами;
Своїм розмахом незвичним — він
У нашім дерев'янім будівництві
Досягнув небувалої слави.

З-поміж усіх, де лиши
Храми дерев'яні святі,
Тільки він величчю свою
Порівняти міг би
Із собором Київської Софії.

**

На фундаментах з каменя, вznісся
Храм цей пишний вгору; —
Із дубових брусів та соснових
Будувались ці зруби собору.

Імпозантних дев'ять бань постало,
Явище й досі незнане
На землях українських, та там
Де жили слов'яни.

Після восьми років поту й труду,
Рік тисяча сімсот вісімдесят перший
Відзначив закінчення будови,
Яку завдячити треба

Геніяльному майстру Якимові Погребнякові.

Марія ГАРАСЕВИЧ

ГРИГОРІЮ КИТАСТОМУ В ЙОГО ЮВІЛЕЙНИЙ РІК

Між славними творчими людьми, які зустрілися мені закордоном і я мала щастя знати їх особисто, приглянутися й збагнути зблизька суть їхньої творчої сили, я назвала б насамперед три найзнаменніші постаті:

Улас Самчук — найбільший сьогодні український письменник, з вражаючим діяпазоном мислення й охоплення людських та суспільних проблем. Його творча спроможність невичерпна.

Едвард Козак — унікально своєрідний мистець образного вислову фарбами захоплюючої української кольоритності, динаміки руху й життя. Кожна пісня у нього картина, народний побут — художнє полотно.

Григорій Китастий — один з найвидатніших майстрів кобзарського мистецтва, яких записала наша історія: композитор, незмінний мистецький керівник і диригент Української Капелі Бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, вокальний та інструментальний виконавець-соліст, педагог, батько бурхливого розвитку кобзарського мистецтва закордоном.

У його ювілейний рік складасмо йому нашу любов, пошану й признання за півстоліття туга виповнене ревною і слазною мистецькою працею та вітаємо із 75-им роком з дня народження.

Його ювілейний рік — це рік підсумків проайденого ним шляху від Кобеляк на Полтавщині до столичного Києва, а з нього через наругу в нацистській Німеччині, через концерти по таборах "Ост", через "плянету ДіПі" — до справжньої волі, до славного Мотор Сіті в Америці.

Був це довгий шлях: географічний, життєвий і мистецький. Зударялися на ньому потрісаючі конфлікти, повні драм, пригноблень, розчарувань, невдач, але куди сильніше, куди яскравіше горіли на ньому творчі вогні та мистецькі досягнення.

І коли глянути ретроспективно в глибину тих 75-ти років, то виразно видно надхненну постать мистця-кобзаря, що корінням свого таланту сягає в національну глибину кількох століть, і воно, це коріння, наливає його творчу силу і ввесь зміст міцними соками української стихії. Саме українська стихія виповнює Григорія Китастого — мистця і людину — по самі вінця.

У нім знайдете все чим наш народ багатий, цікавий, славний, кольоритний. Є в нім могутній дух великих українських історичних подій, подих і велич нашого степу, повнота сили прагнень і глибина горя рідного народу, є в ньому й "ой, щось дуже загулявся" й "садом, садом, кумасенько"...

Кажуть, що Григорій Китастий розуміє українську пісню, відчуває її душу. Повна правда є та, що Григорій Китастий і українська пісня — це

одна цілість. Це те, чого ніколи ніхто не може навчитися — з ним родяться, і родяться нечасто.

Я повністю відчула винятковість таланту Григорія Китастого на Святі Державності в Детройті цього року, коли співала майже нова складом Українська Капеля Бандуристів. Переважали в ній молоді люди, які народилися вже на цьому континенті чи виїхали з України малими дітьми. Але, яке чудо!!! Українська пісня линула так, немов усі капеляни народились і вирости в самих надрах українського народу на рідній землі. Григорій Китастий диригував ними так само просто, зосереджено й певно, як колись професійними корифеями-бандуристами. Мое зворушення і щире захоплення не мало меж.

Григорій Китастий сам надзвичайний виконавець вокальний та інструментальний. Його виконання власних творів неперевершene, про що свідчать його платівки. Голос невеликий, теплого, красивого тембр. Особливість його виконання полягає в тонкощах передачі людських почуттів та у висловленні мистецької правди, закладеної в музичному творі. Щождо інструментального виконання, то мені не доводилося чути (а чула чимало виконавців ще в Україні), щоб у чиїхсь руках так промовляла бандура, як у його. Крім досконалої техніки є у його виконанні якася непловима душевна глибина, якесь магічне притягання, щось дуже, дуже рідне й дороге. Він проїмає своєю піснею і грою ваші ревно береженні душевні, словом не висловлені, почуття і ви слухайте, здається, не його, лиш свої, ним стривожені думи, а його образ перед вами, як символ вічного кобзаря:

Сивина — на скронях. Довгі брови — хмурі.
Рукавом широким тонкий гриф обняв.
Вихорем пробігли пальці по бандурі
І неждано-тихо, сумно заспівав...

Половіли трави. Золотіло поле.
Колихала пісню синя висота.
Він виводив тужно: "Доле моя, доле,
Не вернути знову молоді літа!"

Не вернути, батьку. Правда — не вернути.
Все — красу і силу — темний час бере.
Тільки пісня вічна. Тільки пісні —бути,
Тільки наша дума з нами не помре.

(Борис Олександрів "Бандурист" —
Г. Китастому)

Григорій Китастий — надхненний народний співець у всіх видах свого мистецтва. Народність його не сільська, а сукупна — всенародня і відзначається високою культурою.

Безсмертність творів Григорія Китастого лежить в особливій красі іхньої провідної мелодії, в багатому музичному супроводі бандур, який найчастіше може бути й самостійним твором, та в глибокій тематиці. Тематика в нього грає головну роль. Сама краса музичного вислову його не приваблює, коли за нею немає тематичної глибини.

Українська могутня стихія від сивої княжої давнини до повнокровного сьогодення, із записаним в нашій історії безприкладним героїзмом — це та сила, той зміст, що виповнюють твори Григорія Китастого та тримають у постійній напрузі його мистецький вогонь.

Якийсь новий елемент є в музиці Григорія Китастого — правдолопідібно початок великих інструментальних творів для бандур як оркестри.

Вслушайтесь у його твір "Гомін степів". Невеликий розміром, але змістом, повнотою, багатством музичного вислову наводить на думку симфонію — це справжній шедевр. Або "Карпатські січовики"... Твір близькуче завершений, а разом з тим звучить, як ляйтмотив для патетичної симфонії — свого роду музичного епосу про довгу, гіантську, криваву боротьбу України. Наскрізь інструментально оригінальний твір — "Поема про конотопську битву" з його цікавою вокальнюю частиною, відкриває нові обрії для кобзарського мистецтва.

Весь дорібок мистецької праці Григорія Китастого великий і цінний, у весь люблений і славний. Це вже за ним. А перед ним ще більше мистецької праці, ще тяжчі творчі твердині до здобуття:

— — — — —
Буревійно минула доба!
Відгриміла в бутному огромі.
Ta триває невтомна плавба —
Далі й далі, в світи невідомі!

Не заходь у надгробників ліс.
Ратоборче, не взнавши визнання.
Тільки той до бессмертя доріс,
Хто взяв з бою твердиню останню!

(Яр Славутич)

З цієї нагоди бажаємо маестрові Григорію Китастому доброго здоров'я, постійної творчої сили і ще більших успіхів у майбутньому.

На многій літа, дорогий наш Григорію Трохимовичу!

Редакція "Нових днів"

МУЗЕЙ СОЛОМОЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

У будинку ч. 23 при вулиці Чернишевського у Львові, де жила від 1939 року до своєї смерті в 1952 році світової слави українська співачка Соломія Крушельницька, її помешкання замінено на музей для зберігання пам'яті про неї. Такий музей находитися теж у селі Білій, де Соломія Крушельницька виростала і де довгі роки був парохом її батько.

Гаврило МАХІНЯ

ГРАЙ, КОБЗАРЮ

(З промови, виголошеної з нагоди 75-річного ювілею народження Григорія Китастого на ювілейному бенкеті в Клівленді)

Ми сьогодні зібралися з нагоди великого, радісного свята для всього кобзарського світу на чужині: сьогодні ми відзначаємо і вшановуємо 75-літній ювілей народження нашого славного кобзаря, композитора, диригента, професора нашої штуки Григорія Китастого...

Про нашого ювіляра, — про його життя, творчість, мрії — ви знаєте з книжки "Живі Струни", а також з іншої біографічної розвідки про Г. Китастого. Я ж лише на основі своїх щоденників хотів би поділитися з вами моїми особистими переживаннями, які я мав з Г. Китастим на протязі 44-ох років.

Вкоротці після того, як мене по конкурсі прийняли до Київської зразкової капелі бандуристів у 1938 році. Григорій Китастий, будучи заступником головного диригента Данила Піки, проводив пробу капелі, яка готувалася в концертове турне. Під час проби я почув тоді вперше "Байду" Г. Хоткевича. На мене той твір зробив велике враження: я тоді зрозумів, що я є між справжніми мистцями. Бачачи перед собою Г. Китастого, я тоді подумав: "Ця людина має перед собою широкий творчий шлях як диригент, музика, співак. Пізніше я відчув велику приязнь до ювіляра як до мистця і людини. Григорій Китастий прийняв мене в мистецькому й приватносімейному оточенні як товариша, а пізніше як побратима. І я сьогодні вдячний Григорієві Китастому за те, що у великій мірі він повільно й обережно зробив з мене любителя української пісні й бандури, а тим самим нашої історії, нашого страдницького віками життя, збудив у мені прислані українські почуття, бо до моого вступу в капелю я не дбав, хто я є, — українець, росіянин чи турок. Я дбав лише про те, щоб бути добрим музикою та був занурений у бемолі, дієзи, тональності, теорію.

Капеля з Григорієм Китастим зробили з мене (а пізніше й з багатьох інших) свідомого українця. І відтоді я почав писати своє ім'я не через коротке "і" (Махіня), а через широке миколаївське чи полтавське "и" (Махіня). І за це широке "и" я вдячний сьогодні нашому ювіляреві.

Кожен член Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка, в якій мірі, в різні часи життя пережив особисту і своєї поневоленої батьківщини трагедію. І Григорій Китастий, з бандурою через плече, як і кобзар в минулому, надививсь як московська "коса" голодом нищила український народ. Відтоді в його душі закарбувалася одна ідея: решту свого життя своюю піснею, знанням, кобзарським хистом — боротися за ті невинні мільйони материнських і дитячих жертв. Я пам'ятаю, коли ювіляр і я, в різні часи, повернулися з полону до Києва під час 2-ої світової війни: обірвані, го-

лодні, виснажені морально і без ніякої перспективи на будуче. Зустрілися перший раз після довгої розлуки. Обнялися...

Я пам'ятаю і пригадую, як рештки Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка на чолі з ювілярем пішли у "Зимовий похід", мандрували й исали Тараса слово і кобзарську пісню у надри нашого сільського населення. Г. Китастий, з відмороженими ногами, завжди був попереду і давав нам приклад, як отаман, від якого не відстанеш. Наш "Зимовий похід" не був легкий, але Г. Китастий знов, що той тягар принесе в майбутньому душевне полегшення та мистецьке й особисте задоволення кожному учасникові нашої сімнадцятки. Національний успіх Капелі серед селян, які її ніколи не чули, ще більше загартував кобзарів у їх однодушному стремлінні-леті — "Нести ту кобзу на своїх плечах так довго, як довго буде поневолена наша рідна козацька земля, так довго, аж поки пекло не замерзне".

Я пам'ятаю, коли капела концертнула на Волині, гітлерівський гавлятер України. Еріх Кох, почув нашу гру на бандурах, а на другий день по радіо сказав: "Не звуки бандур ми, німці, хочемо від вас чути, але брязкіт кіс та серпів ми хочемо чути на ваших полях".

Гітлер знов, що бандура і її пісня були і є великою зброєю у боротьбі з будь-яким ворогом за незалежність України. Тому, пізніше, і запроторили Капелю та її керівника до концентраку і заглушили на якийсь час звуки живих струн бандури. Я пам'ятаю, як гестапівець з обвислими баньками під очима, з великою вівчаркою, задавав кожному з нас питання, хто ми є, якого роду, а особливо якої професії. Коли дійшло до Г. Китастого, — наш ювіляр з піднесеною головою гордо сказав: "Я народився в м. Кобеляках, син козацького роду Китастих, я є керівник і диригент Української Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка" (точні слова з моого щоденника). Можна було бачити, як баньки гестапівця ще більше обвисли і почали дрижати від такої відпозіді. Г. Китастий пішов до того табору як переможець, бо відчував, що те, що зробила кобзарська сімнадцятка, буде назавжди записане в історію української боротьби за незалежність, за право вільно співати свою рідну пісню.

Я пам'ятаю, як нацисти тяжко побили Г. Китастого, коли він демонстративно приходив у чистій сорочці з краваткою до праці... Він інтереси Капелі завжди ставив вище своїх особистих, часом і родинних інтересів, незалежно від умов, часу, ситуації.

Своєю вірою, настирливістю і впертістю Г. Китастий спричинився й до звільнення капелі з концентраку. Він перший подав вістку впливовим українцям про долю капелі, коли, під стороною, його хворого послали до лікаря.

Після звільнення капелі з табору Г. Китастий став ще уважнішим, співчутливішим і продуктивнішим як кобзар-композитор. Я пам'ятаю, як капела святкувала, після звільнення з табору, своє перше Різдво на чужині. Мали скромну вечерю, колядки, спогади. Всі линули думками й

душею до рідних в Україні. Тоді прозвучали слава:

"Як засядем в кобзарськім кружку,
Пом'янім тихим словом посвяти
Всю Вкраїну —
Мертву і живу!"

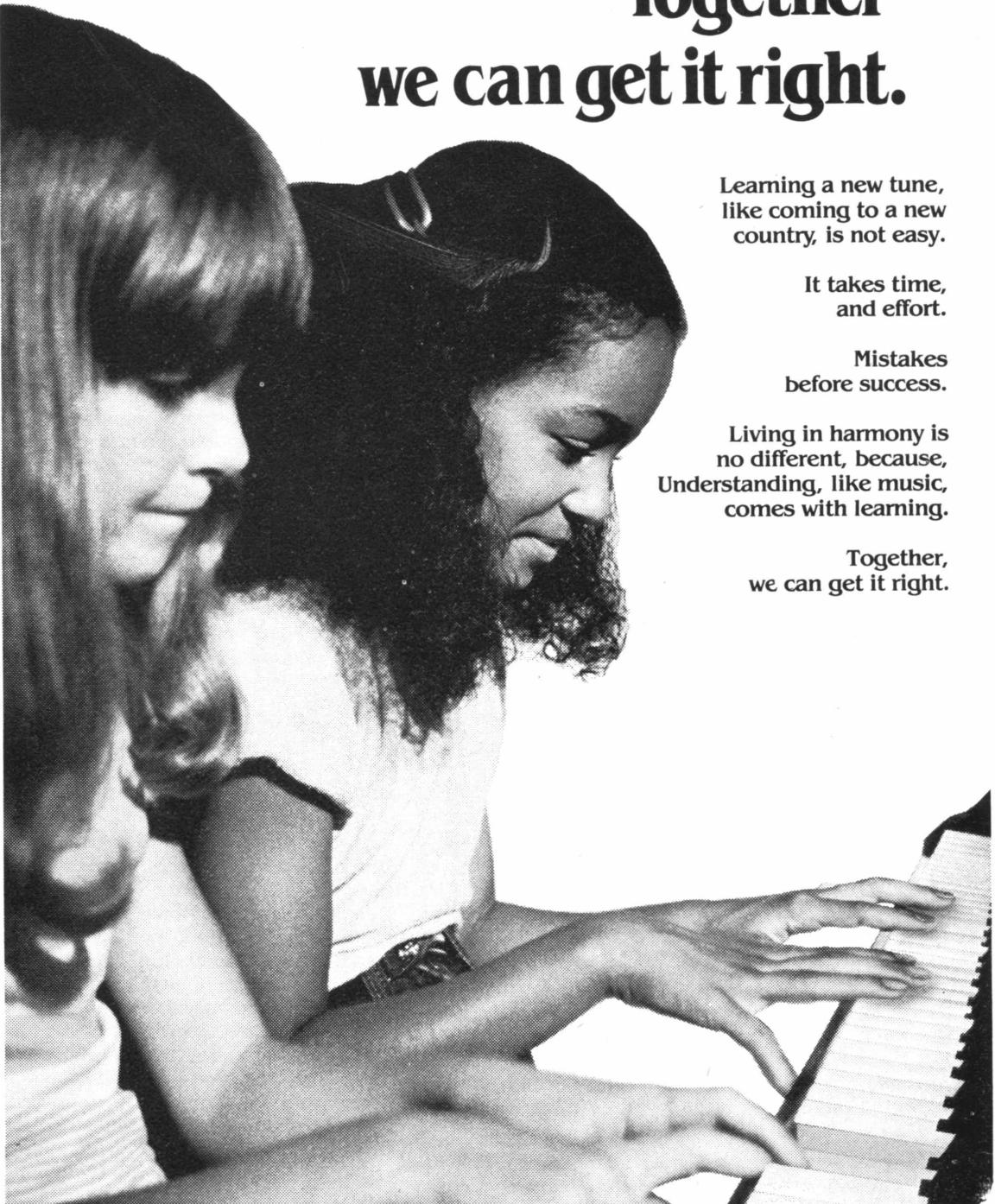
Г. Китастий завжди пам'ятає всю Вкраїну в своїх неперевершених кобзарських творах.

Дуже хвилююче листування зав'язалося між капелею, на протязі всього часу її перебування в Німеччині, і молодою 16-річною дівчиною, яку разом з тисячами української молоді було насильно вивезено до Німеччини, на тяжку невільницьку прадю. Ольгою Лубською — тепер знаююю українською поетесою-журналісткою — та її подругами. Вона присвятила капелі вірші-привіти, один з яких прочитала на концерті капелі в таборі близько Нюрберга. Тими віршами та молода дівчина передала переживання, любов і тугу всієї української молоді в неволі за батьківщиною, за рідними...

Кобзарські твори ювіляра ідуть нога-в ногу (як у марші) з життям, добою, подіями. Від села до села, від лісу до лісу капела мандрувала і співала деякий час нашим героям повстанцям-партизанам на рідних землях. Своїми багатьма творами композитор закликав до боротьби з ворогами: "Вставай, народе", "Пісня про Тютюнника", "Марш України", "Марш поляглих", "Карпатські Січовики", "Марш молоді"... Монументальним твором "Битва під Конотопом" пригадав бої і перемоги козацької доби. Тужить у своїх творах за рідною землею, Полтавщиною, Києвом, — "Як давно". Чужина ніколи не замінить йому України. Тужить за своїми Кобеляками в "Нагадай, бандуро". В сентиментальних, романтических творах, як у "Лебеді", пригадує своє молоді роки, а в інструментальному кобзарському творі "Гомін степів" передав подих повітря наших степів, шелест могутніх дубів, вихор-бурю,тишу, перекотиполе, відгомін битв, чумацькі мандри, як у багатьох інших творах передав історію і свою любов до рідної землі. Г. Китастий написав цикл сольних творів ("Дума про Петлюру", "Великодні Думи", "Богданова Слава") як і твори інших жанрів та аранжуєвав сотні українських народних пісень, творив на релігійні теми, побутові, історичні.

На життя капелі та її диригента в різні часи полювали вороги української ідеї, починаючи з Жидичина на Волині. Я пам'ятаю, як в м. Рівному, повертаючись вночі з Г. Китастим з приватної зустрічі до свого мешкання, ми почули пострил. У ті часи то було буденне явище, але капелою Г. Китастого виявився з діркою від кулі. Щасливо перебувши останній раз на рідній землі, капела ще під час війни повернулася до Німеччини, осівшись у м. Ноцінг біля Мюнхену, де зустріла прихід американської армії. Незадовго почалася насильна рапатріяція. Сталінські посланці таки віднайшли Г. Китастого з капелею і приїхали, озброєні, на "джіпах" у супроводі танка. Тоді ще з допомогою американських військових чинників намагалися насильно зібрати

MULTICULTURALISM

**Together
we can get it right.**

Learning a new tune,
like coming to a new
country, is not easy.

It takes time,
and effort.

Mistakes
before success.

Living in harmony is
no different, because,
Understanding, like music,
comes with learning.

Together,
we can get it right.

Multiculturalism
Canada

Multiculturalisme
Canada

Canadä

на "родину" капелю з її родинами. Та їм це не вдалося, бо на чолі з Г. Китастим уся капеля та їх родини однодушно заявили: "Можете нас раз розстріляти, але на "родину" ми не хочемо повернутися; ми вибрали свободу".

Американський представник і російський старшина дали нам ще один день до надумання. Та ми багато не думали. На другий день були вже всі у Мюнхені на Ляймі. Пізніше капеля поселилася в Інгольштадті над Дунаєм і почала знову співати кобзарську пісню емігрантам, які не захотіли повернутися до своєї країни...

Було все на тяжкому життєвому шляху ювіляра — успіхи, неуспіхи, невигоди й пригоди. Г. Китастий завжди ставив інтереси Капелі вище своїх особистих, приватних інтересів і політичних переконань. Це з його ініціативи в Німеччині був запрошений до капелі диригент Володимир Божик...

Я в своєму житті бачив багато славних, відомих диригентів. Кожен з них мав свій стиль диригування. Інтерпретацію кобзарської пісні Г. Китастий передає своїм власним хистом-стилем. Шкутильгаючи, виходить на сцену, стає струнко і капеля готова виконати всі його творчі вимоги. Слухачі бачуть лише спину диригента і його руки. Вони не бачуть його обличчя, а коли б бахили, то ще більше б зрозуміли і відчули зміст та красу кобзарської пісні — мистецтва. Маestro Г. Китастий диригує всім своїм еством: десь підморгне бровами, десь усміхнеться, десь виявить драматичний характер, часом, правда, скривиться, як почує фальш, можна помітити і сльозу в очах.

Капеля, на чолі з ювілярем, як той льодолом, бандурою і піснею прорубала вікно у Новий Світ і піднесла наш національний інструмент до рівня класичних музичних інструментів. Наша кобза дзвеніла на найліпших сценах Європи, Америки, Канади і Австралії.

На чужині, далеко від рідної землі, завданням капелі і нашого ювіляра було, є і буде: плекати кобзарські традиції. І бачимо сьогодні, що те плекання дає плід. Будучність капелі, і кобзарства взагалі, належить до української молоді. Завдяки Григорію Китастому, молодь, яка ніколи не бачила України, наших степів, Дніпра, Києва, Львова, Канева. — співає ту саму пісню, яку наш народ співав віками...

"Від Кобеляк до Клівленду" — тяжка дорога та була, терниста в житті і праці для нашого ювіляра, але плодюча і варта труду на славу і добро кобзи, нашої пісні, нашої козацької рідної української землі.

І якже можна нашого сьогоднішнього ювіляра, батька, отамана нашого кобзарського мистецтва, генія нашого кобзарського ремесла, якже ж можна Його за це не любити?

Грай, кобзарю, на чужині,
Аж діждемось волі!

Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?

Андрій КАЧОР

МОЇ ЗУСТРІЧІ З КАТРЕЮ ГРИНЕВИЧЕВОЮ

З приводу 35-річчя її смерті
(Із циклу: "Я пригадую собі" ...)

Я пригадую собі як у квітні 1940 року, в самий Великодній тиждень, ми, тобто я і моя дружина Іванна, приїхали з Кракова до Криниці, щоб з дружиною УЦК допомогти д-рові Б. Гнатевичеві в організуванні Союзу Українських Кооператив в Криниці. Зокрема я мав завдання зорганізувати при СУК кооперативну молочарню, з метою: не допустити на терен Лемківщини подібних польських або німецьких установ.

Тут, у Криниці, зустрівся я з сотником О. Навроцьким, який "закватиравав" нас у віллі "Юранд", по сусіству з віллою "Меран", у якій відбувалися відтак різні вишкільні курси, організовані УЦК. Зокрема тямлю "наїзд" з цілого Губернаторства молодих пань і панночок, фахових учителів, на 6-місячний перевищок на фахових учителів господинських шкіл, що його зорганізувала та ним керувала інж. агроном Харитя Кононенко, вдома громадська діячка, яку, у 1942 році, німецька поліція у Рівному замордувала.

Зараз за "Мераном", на горбочку розсівся "Фарис" — резиденція ред. Дмитра Палієва і його родини. Тут було місце різних громадських і політичних зустрічей, нарад і розмов провідного українського активу в Генеральній Губернії, а де-коли і неофіційні, але дуже потрібні, зустрічі з німецькими діячами, що були прихильно наставлені до організованого українського життя. Зокрема часто приїжджав постійний А. Бізанц, кол. старшина УГА і Армії УНР, який в той час був референтом українських справ в управлінні Ген. Губернії.

У "Фарисі" пізнав я ближче д-ра М. Шлемкевича, ред. А. Палієва, його брата Василя та сестру Цьопу, відому пластову діячку, ред. С. Волинця, проф. В. Кубійовича, що часто приїжджав сюди з Кракова, Галину Журбу і багато інших наших діячів, які, живучи в Криниці або приїжджаючи до неї, відвідували "Фарис" і його гостинних господарів, де можна було приємно провести час, зустрінутися із знайомими та обмінятися думками про поточні події.

**

Тут у "Фарисі", одного гарного недільного вечора, зовсім несподівано зустрів я відому письменницю Катрю Гриневичеву, яку я мав нагоду піznати особисто ще у Львові, перед Другою світовою війною, в редакції "Неділі", ло якої вона часто заходила на "розмови" з ред. Романом Голяном, а зокрема любила "відкривати" свої творчі задуми перед ред. Миколою Голубцем, відомим письменником, публіцистом і любителем княжої старини — він же один із кращих знавців нашого мистецького княжого города Льва — щоб порадитися з ним про архаїзацію лексики в своїх історичних романах.

Катря Гриневичева жила тоді в Криниці, якщо не помиляюся, в пансіоні "Наш Дім", під опікою д-ра Томи Лапичака, що тоді підліковував, або таки й лікував, багато наших громадсько-політичних і літературно-мистецьких діячів, які перед тим, за Польщі, навіть і думати не могли про користування лікувальними джерелами криницьких вод...

Самозрозуміло, що дружина зразу запросила Катрю до нас, до "Юранду", щоб "похвалитися" гарним і дуже привітним мешканням, з великим бальконом, з якого можна було подивляти прекрасну панораму цілої Криниці.

З того дня пані Катря була нашим дуже частим і мілим гостем, заворожуючи нас своїми чудовими оповіданнями, згадуючи свої переживання з молодих літ, аж до останніх днів свого побуту в Криниці.

Під час тих розмов я довідався, що пані Катря, з дому Банах — моя "сусідка", бо народилася у Винниках коло Льєва (19 листопада 1875 р.), а я народився в Борщовичах, кілька кілометрів від Винник. Але у Винниках Катря перебувала всього два роки свого дитинства, бо батька — австрійського службовця — перенесли на працю до Кракова...

"І тут, у Кракові, в чужому польському оточенні, в чужій німецькій школі, провела я — говорила пані Катря — всю свою молодість. Української мови я не знала зовсім, бо вдома говорили польською мовою, а в школі німецькою"...

І так було аж до 15-го року її життя.

"Єдиним вузлом моого українства — оповідала далі пані Катря — була церква св. Норберта (мабуть при вулиці Старавісльній — прим. А. К.), де я залюбки ходила помолитися і... подивляти чудовий іконостас, виконаний у візантійському стилі учнями мистця Матейка, за його власним проектом"...

"Щойно дорослово вже панною, зовсім припадково побачила я український львівський часопис "Діло", в хаті визначного польського письменника Артура Гурського, до якого я деколи заходила і на його запит, чи я знаю який це часопис — я не зуміла відповісти. І найтрагічніше: я не вміла його читати. Я була переконана, що це якийсь перський, або турецький часопис... О, як мені було соромно, коли польський письменник і професор Краківського університету Артур Гурський мене освідомив, що це український часопис, що я теж українка і... що я повинна вивчати українську мову, українську літературу, пізннати минувшину України, бо це моя рідна мова, моя рідна історія"...

Це був переломовий момент у житті Катрі Гриневичевої. Про це вона часто любила оповідати, перестерігаючи нас, щоб ми це мали на увазі коли опинимося серед чужого нам оточення і не допустили до того, щоб наші діти довідувалися про своє українське походження від чужих...

"З того часу — говорила пані Катря — я почала енергійно вивчати українську мову, яку на диво скоро опанувала, та з запалом почала я читати українських класиків. Зокрема по кілька разів перечитувала я "Кобзаря" Т. Шевченка, ча-

сто плачуши над долею поета і долею дієвих осіб у його поемах, відчуваючи підсвідомо, що і я повинна стати письменницею.

"Ця моя мрія дуже скоро стала дійсністю. Я переїхала до Льєва, вийшла заміж за українця. І тут, в українському середовищі, під впливом Василя Стефаника і Івана Франка, я розпочала свій письменницький шлях".

**

Залюбки оповідала пані Катря про свою першу зустріч з Іваном Франком, з яким острахом і боязню йшла до нього на першу з ним розмову на тему свого вірша, який вона вислава до *Літературно-Наукового Вістника*; Франко як редактор ЛНВ запросив її листовно до себе, бо як відомо, І. Франко дуже цікавився молодими літературними талантами та допомагав їм порадами й заохоченою, а деколи й батьківською критикою, вийти в люди.

І. Франко прийняв Катрю Гриневичеву дуже тепло, заохочуючи її до дальшої літературної праці. Одного, з цієї першої зустрічі, не могла Катря Франкові забути: йдучи до нього, вона, як кожна молода жінка, хотіла звернути на себе його увагу, припиняла собі до костюму гарну рожеву троянду, а Франко... цього не заважив, принаймні не звернув на це ніякої уваги...

Оповідала пані Катря про свою широку переписку з українськими письменниками, а зокрема згадувала про переписку з Остапом Луцьким, який з нагоди 40-ліття Ольги Кобилянської (1863-1903) і 10-ліття появі першого її твору (1894) "Людина" приготував на честь письменниці окрему збірку-альманах п. н. "За Красою", що з'явилася в Чернівцях у 1905 році. До того збірника Катря Гриневичева вислава свої легенди "Мак" і "Як Мати Божа просила хліба", свої два "Листи" та поему "Шите".

В той час — розповідала пані Катря — вона запізналася особисто або листовно майже з усіма членами Мололої Музи", до якої належали: Богдан Лепкий, Володимир Бірчак, Василь Пачовський, Петро Карманський, Михайло Яцків, Степан Чернецький, Осип Турянський і ін. Зокрема приємно згадувала літературну переписку з Лесею Українкою, Ольгою Кобилянською, Василем Стефаником і Осипом Маковеєм. Ці два останні, подібно як Франко, не щадили її своїх критичних завваж, чим допомогли їй знайти свій власний письменницький шлях.

**

Катря Гриневичева пробувала свої сили також у редакційній роботі і з найбільшою насолодою згадувала ті часи, коли вона була редактором дитячого журналу "Дзвіночок" (1909-1911), що його видавало Українське Педагогічне Товариство (пізніше відоме під назвою "Рідна Школа") у Львові.

Під час Першої світової війни Гриневичева вчителювала в таборі українських виселенців у Гімнді (в Австрії). Вона часто згадувала про наших селян і їхніх дітей, насильно вивезених австрійською владою до таборів інтернованих, де

вони провадили дуже злиденне життя в таборових бараках. Українська жінка-селянка, вирвана силоміць з рідної хати, іноді серед ночі, в одній сорочці і в одній свитині, не розгубилася. Навпаки, при допомозі наших жіночих діячок скоро прийшла до рівноваги: посылали дітей до українських таборових шкіл, до української церкви, а самі взялися за вишивання, яке приносило розраду і скромний заробіток. З того часу збереглася велика й прекрасна збірка вишивок, зразків з усіх закутків західноукраїнських земель, яку прозбириала визначна громадська діячка Ольга Бачинська та її чоловік Іларіон. Цю неоціненої вартості збірку (понад 1000 зразків народних вишивок із 31 повітів Галичини), Ольга Бачинська в 1935 році подарувала Українському Національному Музею у Львові, де вона повинна бути й досьогодні.

Багато дечого оповідала пані Катря у вечірні літературну роботу. Скільки вона мусіла проробити підготовчої праці заки "вродилися" її "Легенди й оповідання"; як вона працювала над збіркою оповідань і нарисів п. н. "По дорозі до Сихен" (1923); як переживала свій літературний успіх, — появу повістей "Непоборні" (1926), "Шоломи в сонці" (1929) і "Шестикрилець" (1935). При цьому нераз жалілася, що українська фахова критика, між двома світовими війнами, не вміла належно оцінити її праці над архайзацією лексики в історичних романах, яким вона присвятила дуже багато часу.

Багато дечого оповідала пані Катря у вечірці години на бальконі "Юранду" в Криниці, на жаль, не все пам'ять зберегла з тих розмов, а мої записи, що могли послужити до написання її біографії, пропали в 1944 році в Берліні, де залишилися всі мої манускрипти разом із рештками особистого майна.

**

Після Другої світової війни я кілька разів зустрічав Катрю Гриневичеву — вона жила й померла (1947) в таборі в Берхтесгадені, в Німеччині. Не зважаючи на таборові злидні і свій важливий вік, трималася гідно, була все доброї думки, бадьора, з приємною усмішкою для кожного знайомого, та все із... живою квіткою на костюмі чи сукні, як і належало авторці "Непоборних".

Такою Катрю Гриневичеву залишилася в моїй пам'яті і такою хотів би я пригадати її всім, що її знали особисто або читали її твори. Такою залишаю її для молодого покоління, яке буде читати її твори і ставитиме її як добрий приклад до наслідування, що треба робити, щоб навіть серед найбільш несприятливих умовин чужого оточення бути собою.

ЧИ ВИ вже вирівняли залеглу передплату?

Якщо ні — зробіть це негайно!

Петро ОДАРЧЕНКО

УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ

II. Польонізми в мові американських українців (17)

Польські впливи часто відчуваються в уживанні прийменників. Такі сполучення, як наприклад, "в рік по", "в рік після" відповідають польським висловом w rok po. Українські відповідники: "через рік після". А тому замість польонізму "Рівно в два тижні після крадежу..." треба казати: "Рівно через два тижні після крадежу (після крадіжки)".

У реченні: "Він упав з п'ятого поверху і забився" слово "забився" вживається в польському значенні слова zabić się, себто в значенні українського слова "убився". Хоч у розмовному стилі мови слово "забився" вживається і в значенні "убився", проте краще казати "убився". Слово "забився" має інше значення — "ударившись об щось, ушкодив якусь частину тіла", "відчув біль". Наприклад: "А якож: добре забилася? Коліна позбивала?" (Мирн.).

У розмовному стилі мови вживається слово діялектизм "збиточник", зокрема в творах Франка, в значенні польського слова zbytnik. В українській літературній мові вживаються такі відповідники: "бешкетник", "пустун", "шибеник".

Дуже дивно звучить такий вислів: "Інсталляція (!?) Саварина на канцлера". В українській мові немає слова "інсталляція"! Таке слово є в польській мові. По-українському кажуть: "Призначення Саварина на пост (на посаду) канцлера".

В одній газетній статті читаємо таке речення: "Кінь, кіт, собака — мої улюблені звіріята" (?). Тут слово "звіріята" вживається в значенні польського слова zwierzę, себто в значенні українського слова "тварини". Українське значення слова "звіріята" зовсім інше! "Звір" — це дика, хижата тварина. Слова "звір" означає "маля звіра" або зменшенну форму від слова "звір". Приклади: "Спустила друге біснувате своє скажене звір'я" (Шевч.). "Вони борювалися з ним, як двоє молодих звірят із старим ведмедем" (Мик.).

Замість "бідна конина" (п. konina) краще казати "коняка", "конячка", "конячина". Слово "конина" рідко вживається в значенні "конячина", але завжди вживається в значенні "кінське м'ясо". Приклади: "Татари споживали конину й баранину" (Панч.). "Одна з них несла шмат мерзлої конини" (Гонч.).

Рідко вживаний в українській мові діялектизм польонізм "обширний" (з п. obszerny), треба замінити українськими словами. Замість того, щоб казати: "обширний плян", "обширна кімната", "обширний вступ", треба казати: "докладний плян", "простора кімната", "надто довгий розтягнутий вступ".

Замість "оторвів свою власну канцелярію" ((з п. otworzyć) треба казати: "відкрив...").

Діялектизм-польонізм "парох" (з п. paroch) не

належить до слів української літературної мови. Замість цього польського слова в українській мові вживаються такі слова: "парафіяльний священик", "панотець". Не вживається в українській мові й слово "парохія", натомість вживається слово "парафія".

У реченні "Тут відразу наш гість дає *перепис* (?), як тубільці печуть кенгуру" слово "перепис" вживається в значенні польського слова *rzepis*, себто "рецепт". Українське слово "перепис" має зовсім інші значення. Найчастіше це слово вживається в значенні "спеціально організований масовий статистичний облік населення".

Українське слово "подивлятися" означає "дивитися час від часу, поглядати". Наприклад: Кайдашиха лаялась та все подивлялась набік" (Н.-Лев.). Але під впливом польської мови українські газети в Америці часто вживають слово "подивляти", "подивляння" в значенні польського слова *podziw*, *podziwiać* kogoś, соś. Наприклад: "подивляння фейерверків". Замість цього непотрібного польонізму треба казати: "захоплення фейерверками".

У реченні "Мазепа *попирає* науку" вживається непотрібний діялектизм-польонізм "поправ" замість широковживаного українського слова "підтримував".

Українське слово "попирати" має цілком інше значення: "наступати на щось", "топтати". Приклад: "Дід *попирає* їх ногами" (Гонч.), себто "топтав".

В одній рецензії на словник проф. І. Огієнка сказано, що цей словник "не можна *поручати* (?) як правописно-нормативний посібник". Тут польонізм "поручати" — з п. polecać треба замінити вживаним у літературній мові словом "рекомендувати".

Вислів "постій міліції" — це явний польонізм з п. postój. Український відповідник: "відділ міліції" або "відділення міліції". У дореволюційній Росії — "поліцейський участок".

Слово "постій" є в українській мові, але воно вживається в інших значеннях. У розмовному стилі це слово означає "тимчасове проживання або ночівля в когось". Застаріле слово "постій" вживається в значенні "тимчасове перебування військових частин у певному населеному пункті". Приклади: "А коли б я у вас попросився на постій" (Кучер). "...Як ті гусари на постої" (Шев.).

Замість польонізму "поштівка" — з п. pocztówka в українській мові вживається слово "листівка". Приклади: "Останнього дня надійшла спізнена листівка від Івонка" (Вільде). Слово "листівка" вживається в іншому значенні: це слово може означати друкований або рукописний листок з агітаційним змістом. Приклад: "Понад самою школою прогув літак і закидав листівками всі хати, городи, вигін" (Довж.).

У реченні: "Націоналізм може *сполягати* на національній гордості" слово "сполягати" — польонізм (з п. polegać), в українській мові цьому ніколи не вживаному слову відповідає слово "покладатися на кого, на що".

Вислів "уприємнити їхнє перебування" не відповідає нормам української літературної мови,

бо слова "уприємнити" в українській мові немає. А тому цей польонізм треба відкинути й замінити його українським висловом "зробити приємним".

Під впливом польського вислову *w charakterze kogoś* автор однієї статті написав: "вони були в характері почесних гостей". В українській мові такого вислову немає! Натомість кажуть: "вони були як почесні гости". Приклади: "Викликають мене в суд як свідка (за свідка)". "Членом "Гартту" я був і сам, як книжковий ілюстратор (Довженко).

Вислів "штивість (штивність) Гейга", — з п. sztywność — треба замінити українським словом: "негнучкість", "твірдість", "упертість". У СУМ слова "штивний", "штивність" мають позначку "діялектизм". У літературній мові замість польонізму-діялектизму "штивний" вживаються українські відповідники: "нерухомий", "твірдий", "негнучкий". У переносному значенні слово "штивний" означає "холодний", "байдужий", "суворий".

Деякі газети завжди вживають назви "Палата *репрезентантів* ЗСА". Поляки мають назву izba reprezentantów. Але в українській літературній мові існує лише назва "ПАЛАТА ПРЕДСТАВНИКІВ США" 1956 року Українська Вільна Академія Наук у США і Наукове Товариство ім. Шевченка з США видали книжку Арнольда Марголіна "Державний устрій Сполучених Штатів Америки". Цю важливу книжку видано за літературною редакцією видатного українського мовознавця проф. д-ра Юрія Шевельова. Це видання безперечно авторитетне, і кожен автор, а також і кожен редактор повинен користуватися цією книжкою, яка цінна не тільки своїм змістом, а також і свою бездоганною мовою, цінна тим, що тут подано в перекладі на українську літературну мову численні назви, що стосуються державного устрою Сполучених Штатів. Тут маємо і назви двох Палат Конгресу США: Сенат і Палата Представників. Отже немає ніякої потреби за польським зразком вживати назву "Палата Репрезентантів".

Немає ніякої потреби за польським зразком писати й казати: "міністерство (чи департамент) справедливості" (з п. ministerstwo sprawiedliwości), "міністерство скарбу" (з п. ministerstwo skarbu), коли в академічному виданні книжки "Державний устрій Сполучених Штатів Америки" ясно й недвозначно написано: *Міністерство юстиції*, "міністерство фінансів" (стор. 21). Час уже позбутися цих непотрібних польонізмів, які засмічують мову українських газет, що виходять у світ у Сполучених Штатах Америки. Треба викинути й незgrabний і непотрібний неологізм "ЗСА" і писати так, як рекомендує УВАН, як пишуть журнали "Визвольний Шлях", "Сучасність", "Нові Дні", як пишуть газети "Українські Вісти", "Українське Життя", "Український Голос", як пишуть наші мовознавці й літературознавці: Ю. Шевельов, Д. Кислиця, В. Чапленко, П. Ковалів, Г. Костюк, Ю. Лавріненко, В. Барка, Б. Антоненко-Давидович, Я. Рудницький і всі інші люди, які додержуються норм української літературної мови, дбають про її чистоту й рішуч-

че виступають проти всяких проявів "махновщини" у творенні непотрібних неологізмів.

Конче треба викинути з ужитку й такі польонізми: "поборова служба", "поборова комісія" (з п. *poborowa komisja*). В українській літературній мові вживаються слова: "призов" (набір на військову службу), "на призов ти", "призовна комісія", "призовник" (той, хто призывається на військову службу). Приклади: "...прийшов час на призов іти" (Григ.). "Він віз новобранців на призовний пункт" (Тют.). ""Чекали своєї черги з'явитися перед призовною комісією" (Соб.). "Родичі проводжали призовників до станції" (М. Тарн.).

У реченні: "Він (Кларк) відвідав Росію... не тільки як подорожник..." польонізм "подорожник", рідко вживаний в українській мові (з п. *podróznik*), має українські відповідники: "подорожний", "подорожній", "мандрівник". Приклади: "А наші подорожані залюбки його слухали" (Гр.). "Федоренко розпрощався з добродушним подорожником" (Кач.). "Подорожній попросився, щоб хлопець його підвіз" (Гонч.). "Я сіла в машину й почала розглядати подорожніх" (Ю. Янов.). "Пастухи сидять, а до них мандрівник з темряви наближається" (Вас.). "...притулок для мандрівниці Ізіди" (Л. Укр.).

Слово "подорожник" означає *придорожний бур'ян*, що використовується в народній медицині. "...прикладав і прив'язував до ран зілля, подорожника..." (Стор.). "Сніговий подорожник" — це назва невеликого північного птаха.

У статті одного літературного критика читаємо: "лісові й пільні квіти". "Пільні" — польонізм, з п. *polny*. В українській мові немає слова "пільний". Польському слову "пільний" відповідає українське слово "польовий". Приклади: "Під лісом сидить пастушок, плете з польових квітів вінок" (Вас.). Іскріяно й яро червоніють цілі різи польового маку" (Н.-Лев.).

У польському значенні слова вживається слово "вітальний" у такому, наприклад, реченні: "А цього — вітальній, спостережливій, кмтливій жінці типу Ганни Черінь, мабуть, і досить..." Польонізмові "вітальній" — з п. *witalny* — в даному контексті відповідають такі українські слова: "життєдіяльний", "життєлюбний", "життєрадісний". Слово "вітальній" в українській мові є, але воно має цілком інше значення: "вітальна телеграма", "вітальній знак рукою". Отже слово "вітальній" означає те саме, що й слово "привітальній".

**

На цьому закінчуємо огляд русизмів і польонізмів, що засмічують мову українських газет, журналів та інших видань, що друкуються у Сполучених Штатах та в Канаді. Цей огляд, звичайно, не повний, він не охоплює всіх русизмів та польонізмів у мові американських українців. Завдання кожного українця дбати про культуру рідної мови. Завдання це не легке в умовах чужого мовного оточення. Найбільшу увагу питанням культури мови повинні приділяти автори, журналісти, редактори, письменники,

промовці. Щоб успішно боротися за чистоту української мови, треба частіше користуватися такими підручниками й порадниками з української мови: 1. Юрій Шерех. *Нарис сучасної української літературної мови* (Мюнхен, 1951), Олекса Синявський. *Норми української літературної мови* (Львів, 1941), Борис Антоненко-Давидович. *Як ми говоримо* (Київ, 1970). Треба частіше заглядати в словники, пам'ятаючи пораду славетного українського поета Максима Рильського:

Як паростъ виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде...
... Не буйтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля..."

Найбільша скарбниця української лексики — це однадцятитомний академічний **СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**. Цей тлумачний словник не тільки реєструє слова й пояснює їх значення, але й дає численні приклади з творів української літератури XVIII-XX століття. Цей словник подає не тільки слова сучасної української літературної мови, але й діалектизми, слова застарілі, слова книжного стилю, слова розмовного стилю, наукові терміни і т. д. Словник Української Мови — це велике досягнення українських мовознавців, які, працюючи в несприятливих політичних умовах, в умовах посиленої урядової русифікації, все таки змогли в наслідок своєї копіткої праці створити найповніший і найдокладніший словник української мови.

Дозволю собі закінчити цю останню свою статтю словами Максима Рильського:

"Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтесь доглядати свій сад".

(Кінець)

ПОВІДОМЛЕННЯ ОПЛДМ

Об'єднання Працівників для Дітей і Молоді (ОПЛДМ) з осідком у Торонто звертається з проханням до наших шкіл і молодечих організацій, щоб у місяцях ЖОВТНІ і ЛІСТОПАДІ, які за традицією уважаємо місяцями УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ, свою діяльність спрямували на популяризацію українського друкованого слова.

У Торонто ОПЛДМ влаштовує СВЯТО КНИЖКИ 31-го жовтня 1982 р. в приміщенні Інституту Св. Володимира при вул. 620 Спадайна з виставками книжок і мистецьких робіт та виступами дітей і молоді, а 28 листопада АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР членів ОПЛДМ в залі Свято-Миколаївської Школи при вул. 540 Белвудс - Квін.

Управа Об'єднання звертається з проханням до нашого громадянства піти назустріч цій важливій праці популяризації книжки — найважливішого чинника у збереженні української мови і культури — й у згадані дні не влаштовувати імпрез, підтримати наших дітей і молодь у їхній праці.

РАДІО "СВОБОДА" І "НОВІ ДНІ"

Запізнений коментар

Коротка стаття Р. Міцнера "Говорить Радіо "Свобода"" ("Нові дні", червень 1982) викликала здивування, а то й занепокоєння з боку декількох читачів. Їх вразила необ'єктивність автора, а зокрема його легковажно-образливе ставлення до тих діяжів української еміграції, "які так і не струсили із себе пилюки Східньої Європи", але "час від часу виступають в українській пресі з наріканнями на роботу українсько-білоруського відділу радіо "Свобода".

Ніде правди діти, — ця фраза вразила й мене. Во і я, і всі співробітники "Нових днів" також не струсили з себе "пилюки Східньої Європи". З української "пилюки" ми створені, вона є невід'ємною частиною нашого організму й намагатись "струсити" з себе цю "пилюку" означало б неповажати себе й народу, який дав нам життя і послав нас у світ захищати його інтереси.

Це правда, що радіо "Свобода" не українське, а американське радіо, яке зобов'язане інформувати слухачів про різні події не з української, а з американської точки зору. Але посільки США намагаються бути чемпіоном свободи і лідером усього демократичного світу, і посільки радіо "Свобода" говорить українською мовою до нашого українського народу, — ми не можемо залишатись байдужі до змісту і рівня його радіопередач (чи радіопреслань, коли так волієте) і мусимо впливати навіть на американську точку зору там, де це потрібне.

Тому не дивно, що передачі радіо "Свобода" зустрілись з самого початку з гострою критикою з боку частини (зокрема бандерівської) української еміграційної преси. Натомість дивний і не зрозумілий є низький, однобічний, часто неправдивий, а тому й непереконливий зміст величезної більшості тих критичних виступів. Правда, можна зігнорувати постійну бандерівську критику, бо в тактиці провідників цього середовища все, що не підпорядковане їм, є "шкідливе для української національної справі". Радіо "Свобода", очевидно, ніколи не підпорядкується вказівкам Ярослава Стецька й тому залишилось для них назавжди "шкідливою" радіостанцією. Дивуватися треба двом іншим, поміркованішим, Організаціям Українських Націоналістів, які останнім часом розгорнули на сторінках своєї преси також цілком непомірковану критику радіо "Свобода", а зокрема теперішнього керівника українського відділу Миколи Геруса. Чого варті вже самі заголовки їх критичних виступів: "ЗА ЧИІ ІНТЕРЕСИ?" — запитує демагогічно наш найповажніший журнал "Сучасність" у довгій статті Ізраїля Клейнера за січень-лютий ц.р. "КОНФЛІКТ ПОГЛИБЛЮЄТЬСЯ; СПРАВА ЗМІСТУ ТА КЕРІВНИЦТВА УКРАЇНСЬКИХ ТА БІЛО-РУСЬКИХ ПЕРЕСИЛАНЬ В РАДІО "СВОБОДА" —

вторує "Новий шлях" (1-7 серпня ц.р.) у статті свого офіційного коментатора М. Петровича.

I найгірше те, що для свого "тотального" походу проти україномовних передач радіо "Свобода" та їх теперішнього керівника провідники згаданих політичних груп легковажно вплутали також наших відомих культурних і наукових авторитетів, включно з професорами Володимиром Кубайовичем, Юрієм Бойком, Олексою Горбачем, ректором УВУ Володимиром Яневим і багатьома іншими. Їх заставили підписати далекодумчий престест проти радіопередач, за якими, як самі признаються, не має змоги регулярно слідкувати, щоб перевірити закиди. Також мабуть під чимось натиском, або з дуже особистих міркувань, часто цікавий і назагал добрий публіцист Ізраїль Клейнер написав цим разом у "Сучасності" статтю, якої треба стидатися. Жоден його аргумент у цій статті не витримує навіть поверхової критики. Про всі настанови п. Миколи Геруса він знов спочатку від самого Геруса. Нзвіщо ж приймає працю в радіо, якщо з цими настановами не погоджується? Його головний аргумент про те, що керівник україномовних радіопередач свідомо "русифікує" українську мову радіопередач, заставляючи співробітників транслювати зрусифікованим "вулично-газетним суржиком", здається, просто нечесний. Для підтримки такого серйозного обвинувачення автор сімсторінкової статті знайшов аж... один доказ, а саме, слово "доход", замість "прибуток". Передусім, треба сказати, що слово "доход" вживается в Україні в трохи іншому значенні ніж "прибуток". I вживается воно широко не лише неосвіченими людьми в "вулично-газетному суржику", але і в сучасній українській науковій термінології¹⁾. М. Петрович, пишучи в своїй статті про "ряд русизмів" в українських пересиланнях радіо "Свобода", наводить ще такі, як "Хельсінки", "хоббі" і "Хірошіма".

Чомусь не думаю, щоб М. Герус був аж такий дрібничковий і забороняв дикторам вимовляти вищезгадані слова як "Гельсінки", "хоббі" і "Гіроshima", хоч у першому й останньому випадках я й сам не певний котра вимова більчча оригінально му звучанню. Чайже, навіть під русифіаторським пресом нема заборони вимовляти "ганок" як "ганок" чи "грати" як "грати".

A втім, коли нарешті ми перестанемо бути будь-ким і самоперами-анархістами на мовному полі? Радіо "Свобода", "Голос Америки", БіБіСі, СіБіСі та інші чужинецькі радіостанції говорять до українського народу в Україні, який, на щастя, вже має свій офіційний правопис, вивчач в школах граматичні норми і засвоює літературну вимову. Те, що той правопис трохи нагнущий у бік російської термінології, не таке то вже й страшне як тут малюють. Якщо б кожний українець говорив дома й на праці тісно "зрусифікованою" мовою, яку вивчав у школі, і не переходив так легко на "общепонятну", то ніяка русифікація нашій нації не загрожувала б, не зважаючи на всі погрози й про-

1) Див., напр., "Національний доход Української РСР"... Вид-во Академії наук, Київ, 1963.

рокування жреців від "злиття націй". Тож чи не пора перестати цікувати керівників українських радіопередач за те, що дотримуються сучасного (хай і недосконалого) українського правопису, а не пускаються берега й не наслідують у цій ділянці нашого еміграційного гуляйполя.

Інша справа — це рівень і зміст українських радіопередач. Як було вже сказано, кожен повинен мати право і навіть обов'язок проявити тут здорову, конструктивну критику. На жаль, критика передач радіо "Свобода" в українській пресі, зокрема в пресі всіх трьох ОУН, переважно несправедлива й має характер партійних, а то й дрібних приватних порахунків. М. Петрович у згаданій вище статті, наприклад, пише:

"Коли переглядати тематику українських пересилань, то можна завважити, що в більшості це або передавання голосів західної, зокрема американської, преси, або переклади російських матеріалів, або врешті "лагідна" дискусія (чому в лапках? — М. Д.) з різними статтями, що появляються в советській пресі. Вільного коментування чи то національної політики Москви, чи русифікації, чи агресивної зовнішньої політики ССРР М. Герус, як виходить, боїться як вогню. А критику такого стану він називає відхиленням від "політичної американської лінії"... Через те ми повністю підтримуємо пропозицію українських політичних та громадських діячів, вислану до керівництва радіостанцій "Свобода" та "Вільна Европа" з пропозицією негайно його звільнити:

Читачі "Нового шляху" та інших сучасних газет можуть повірити закидам М. Петровича, бо ж ці газети українських передач з радіо "Свобода" ніколи не друкарють, хоч мало читачів на Заході мають змогу їх слухати. Ale ж досить взяти до рук газету "Українські вісті", в кожному числі якої друкарються коментарі з українських радіопередач "Свободи", щоб грунтовно заперечити всі суттєві закиди, зроблені М. Петровичем та іншими критиками українських пересилань радіо "Свобода". Так вистачить навести будь-котрий із сотень коментарів Василя Гришка, пересланих в останньому десятиріччі по радіо "Свобода" в Україну, щоб переконатись, що критикам цих радіопередач залежить не так на правді і якості пересилань, як набагато нижчих речах, про які невигідно писати.

Звичайно, цим ми не твердимо, що в українському відділі радіо "Свобода" все гаразд, чи непотрібні попіщення, не боронимо Миколу Геруса, ані не виправдовуємо дрібних непорозумінь, які, на жаль, постали між ним і частиною підлеглих йому співробітників. Нам зокрема було б прикро, якщо б підтверджився закид, що керівники українського відділу недоцінюють співробітників калібру Ігоря Качуровського й заставляють їх гаяти час над перекладами з російської чи англійської мови. Ale ми замало знайомі з деталями, щоб ставати по одному чи другому боці та ще й домагатись "голови отамана", та ще й від чужинців.

Автім, я таки поцікавився цією справою і деякі деталі з авторитетного джерела передаю читачам: "Мова Радіо "Свободи" незрівняно краща, навіть

ідеальна, порівняно з мовою найбільшої нашої еміграційної преси... Зміст передач залежить найбільше від авторів, а не від керівника відділу. Сміливі і достатньо інтелігентні працівники вміють писати так, що і в межах "американської політичної лінії" висловлюють усе, що стовідсотково покривається з українською національно-самостійницькою лінією... Те, що хтось (а зокрема Герус) змушує Качуровського перекладати з російської, замість своєї роботи — це злісна брехня. Справа просто в тому, що новини і вся поточна інформація в Р. С. береТЬся з телетайпів, які друкарються англійською мовою і перекладаються там же таки, в Інфоцентрі", російською мовою. На українську мову перекладають ці новини ЗА ЧЕРГОЮ ВСI, поруч зі своєю спеціалізацією. Так там заведено з самого початку, коли М. Геруса ще й близько не було... Тому у Вашому коментарі ви повинні висловити обурення з приводу того, що американські господарі так трактують національності в редакції Р. С., що ошаджують лише на них... Обурливим є й те, що наші патріoti й "герої-революціонери" мають сміливість хапати за літки тільки свого... вбачаючи все зло в цьому, замість бити своїми пресовими чи язиковими "гарматами" по тому напрямку політики американських господарів Радіо "Свобода", які мають "націоналів" (в тому й українців) за якийсь малопотрібний додаток до головного, російського чинника.

КИЇВСЬКЕ РАДІО ПРО УНІГУ

Радіо Київ подало 27-го липня ц.р. в своєму ансамблевому висиланні коментар Олександра Микитенка про працю Українського Наукового Інституту Гарвардського університету таке: "Інститут мав нагоду інформувати та виховувати американців про права Української РСР. На жаль, вдоволяння природних заінтересувань молодих американських українців Україною в Гарвардському інституті україністики виходить дивовижно. Правдиваціль його діяльності є далека від наукових дослідів та висновків. Недавня серія лекцій, напр., інформувала слухачів про життя єврейського населення в Україні в минулому столітті, про скандалну групу ренегатів-злочинців, яких називають на Заході "дисидентами" та про хрещення киян у 10-му столітті. Ціль цих лекцій — ясна. Поперше, поширювати опінію про дискримінацію євреїв на Україні, подруге, викликати сумніви відносно справедливості наших законів, які в дійсності охороняють нашу країну й народ від кримінальних та протидержавних вчинків, потретє, порізнати віруючих в Америці та на Україні, де, як це вони твердять, практикується насильний атеїзм"...

Радіо Київ не мало відваги поінформувати слухачів про те, що в Гарварді влаштовано також кілька лекцій та семінарів про штучно створений Москвою жахливий голод в Україні 1933 року. Про цей злочин Москва намагається зберегти цілковиту мовчанку.

ДОСЛІДЖУВАННЯ ВСЕСВІТУ

Нові телескопи, штучні супутники та комп'ютери змінюють людське знання і погляди на Все-світ.

Астрономи сподіваються, що в недалекому майбутньому піднімуться з Землі комічні кораблі і понесуть піонерів-колонізаторів на інші планети Молочного шляху. А з часом нащадки людства розсіються по всій галактиці. І коли будуть писати про майбутнє розселення, то згадуватимуть 20-те століття, яке вже тепер називається "золотим віком астрономії", як шляхошукальну еру.

Недавно астрономи знайшли такі феномени, як квасари, пульсари, хмари перегрітого газу, "чорні дірки". Ці феномени являють собою хемічні процеси космосу, що утворюють зірки. Багато знайдено свідчень про походження Все-світу та про життя і смерть зірок.

Деяло із знайденою мало вплив і на наше життя. Вивченням геології інших планет удосконалюють вивчення геології Землі та заходження на ній мінералів. Через вивчення зірок — дізнаються про ядерний розпад та як його використати як нове джерело енергії. Дзеркальним відхиленням з Місяця лазер поліпшує передбачення землетрусів.

Оптичні телескопи, електронічно удосконалені, допомагають проникнути зорові мільярди світлових років у далечіні і дають можливість розглядати галактики, яких дотепер не бачили. (Світловим роком називається віддала, яку проходить світловий промінь за рік часу, а він має швидкість 300.000 км. на секунду).

Астрономи використовують електричні рахівниці для утворення моделі Все-світу. Мільйони років історії життя зірок стискаються рахівницею за кілька хвилин, даючи можливість ученим перевіряти теорію утворення Все-світу. Лябораторні електронічні мізки переглядають мільйони рисунків, що неможливо було б зробити простим оком.

Супутники та винесені в простір делікатні інструменти виявили, що Все-світ заповнений радіоактивністю.

Космічний корабель, що досліджував поверхні Юпітера, Сатурна, Венери і Марса, прислав детальні світлини з них, які підтвердили те, що ці планети є сестрами Землі.

Усі відомості, отримані з допомогою найновіших інструментів, свідчать, що Космос перебуває в постійних змінах від розривів зірок, кружляння галактик, "чорних дірок" (які мають таке велике притягання, що навіть проковтують світло), від наявності величезних океанів перегрітого газу і хмар, що, охолоджуючись, стискається і дає народження новим зіркам та галактикам. Ясніше уявлення про те, як був утворений Все-світ, дало відвагу вченим шукати життя поза межами Землі, на ще невідомих планетах, що мусять бути коло зірок нашої галактики.

На таку думку є багато поштовхів, та ще не має переконливих фактів. Деято думає, що ми вже маємо скелет Все-світу, лише лишається покласти на нього м'язову тканину, але інші думають, що й у скелеті є величезні прогалини, які ще потрібно заповнити.

Тільки малесенька часточка Все-світу відома нам детально. Все-світ такий великий, що неастроном не зможе навіть збагнути тої величини. Земля є маленька плянета, що кружляє навколо середнього віку зірки у віддалених околицях звичайної галактики — Молочного шляху, яких у Все-світі є понад 100 мільярдів...

Електронічна обсерваторія, з чудесним телескопом, діаметром 235 см, в 1985 році піднесеться "шутлем" на орбіту 496 км. від Землі. Астрономи досягатимуть ним електронічно різкої ясності і тим же засобом транслюватимуть малюнки зірок цифровою формою. Вже на землі інша електронічна рахівниця утворюватиме рисунки (подібно тому засобові, яким користується "Бояджер"). Через цей телескоп у мільярд разів буде видніше як голим оком. Ним вивчатимуть хемію зірок та зіркові хмари, про які думають, що то є місце народження зірок. Як також зможуть побачити плянети поза межами Сонячної системи. А якщо так, то, може, й відкриють життя на них. Телескоп цей працюватиме понад 15 років, і його зможуть ремонтувати космонавти, які подорожуватимуть "шутлем".

Два університети: Каліфорнійський та Тексаський працюють над побудовою нових потужніх телескопів, які коштуватимуть 45 до 55 мільйонів доларів кожен. Каліфорнійський буде з 36 дзеркальних плит (які покладені будуть на чутливі опори, кермовані електронічною рахівницею), що спрямовуватимуть проміння в один фокус з діаметром 9-метрового рефлектора. Він буде найбілішим у світі і сягатиме в далечині 18 мільярдів світлових років — майже до межі безкінечності. Він буде приміщений в обсерваторії на горі в Гаваях.

Тексаський матиме 7-метровий рефлектор еластичного дзеркала, яке матиме подушкоподібну опору, якої тиск буде регулюватися електронічною рахівницею для досягнення фокуса й забезпечення 10-сантиметрової товщини дзеркала від розсипання. Поставлений він буде побіч McDональдської обсерваторії. Ці масивні телескопи заповнять прогалини в знанні історії Все-світу. З їх допомогою будуть вивчати галактики, що їх не бачать тепер.

Уже працює радіотелескоп, який чує найменший шепіт Космосу — найчутливіше "людське вухо". На рівнинах Нової Мексіки розташовані 27 міскоподібних величезних антен, вишикуваних на трьох прямих, що утворюють літеру "Y" з двома довжинами по 20,8 км. і одною 18,9 км. Це "вухо", що буде працювати разом з телескопом, вже передає найтихіші звуки, які утворюються в Космосі; це й допомогло знайти в далекому Космосі океан перегрітих газів зі складими хемічними процесами. Найдено також квазари (гарячі зірки), з яких вибухають потоки великої енергії, яка випромінюється і зникає. Це пояснює

астрономам початкову хемічну історію Космосу — усвідомлення елементів його розвитку. З допомогою цього "вуха" почули слабенький звук, що заповнює Космос і вважається відгомоном того вибуху, який утворив Всесвіт. Той найбільший вибух стався 15 чи 20 мільярдів років тому від концентрації матерії в дуже велику густоту. Матерія розлетілася з великою швидкістю. Часточки матерії знову скупчувалися притяганням, що утворило зірки та галактики. Всі ті галактики продовжують рухатися від середини вибуху. Сонце ж зформувалося значно пізніше, лише якихсь 5 мільярдів років тому. Решта матерії, яка лишилася від Сонця, концентрувалася, утворюючи планети, місяці, комети та астроїди. Якщо це так, то Сонце світитиме ще 5 мільярдів років, поки розпадеться ввесь існуючий там водень. Тоді воно збільшиться до велетенського розміру, гази з нього досягнуть земної орбіти і спалять Землю на жежелицю. Потім залишки з Сонця упадуть на його центр і створять холодну зірку ("блій карлик"). Великі зірки мають такий же цикл лише через наявність великої кількості матерії перетворюються в нейтронові зірки і навіть в "чорні дірки".

Дехто думає, що галактики продовжуватимуть розходитись вічно, а інші думають, що лише до певної міри, а потім будуть повернутися назад, поки не утвориться знову вибух і не почнеться все спочатку.

Але поки Сонце згасне, залишилося ще багато часу. Деякі науковці твердять, що через 50 чи 100 років людство почне переселятися на ще невідомі планети нашої галактики, а через 10 мільйонів років заселити усю галактику Молочного Шляху, яка має 100.000 світлових років впередек.

(За американською пресою переказав Юрій Старostenko).

НОВА ЧИТАНКА

У видавництві Об'єднання Працівників Літератури для Дітей і Молоді вийшов з друку новий шкільний підручник — ЧИТАНКА для 5 і 6 кл. Рідних Шкіл "ВАТРА". Підручник опрацьований досвідченими вчителями. В ньому, крім творів наших класиків, використано ідейно-змістовні і приступні нашим дітям речі сучасних авторів — письменників і поетів. Матеріали методично опрацьовані, з додатком граматики й українсько-англійським словником.

Читанка багато ілюстрована і своїм змістом відповідає усім вимогам шкільних програм. Підручником можна користуватися і при домашньому самонавчанні. Набувати його можна по книгарнях, або у Станції ОПДЛМ, за певною знижкою при гуртовому замовленні.

Адреса:

OPLDM — 67 Lynn Haven Rd.
Toronto, Ontario, Canada M6A 2L1

Проф. д-р Олександр АРХІМОВИЧ

БОРОТЬБА З ОВОЧЕВОЮ МУШКОЮ

На протязі двох минулих років (1980 і 1981) широка смуга Каліфорнії постраждала від інвазії середземноморської мушки — Medfly. Економісти оцінюють розмір школи від цієї мухи на сотні мільйонів доларів. Наукова назва середземноморської мушки *Ceratitis capitata* і належить вона до родини Tephritidae, у склад якої входить до 4000 видів, головним чином представників тропічної і субтропічної фавни. Види цієї родини пошкоджують не тільки овочі і городину, але також і рослини дикої флори. Самці мухі відкладають свої яєчка у внутрішні тканини рослин, при допомозі гострого яйцеплада.

З яєчок вилуплюються хробачки, які харчуються за рахунок внутрішніх тканин рослин. Хробачки не в стані засвоювати рослинні тканини і в цьому ім допомагають певні види бактерій, які розкладають рослинні тканини і доводять їх до стану, в якому хробачки можуть їх засвоювати. Так утворилася своєрідна симбіоза хробачків з бактеріями. Хробачки досить вибагливі до температурних умов і при температурі 50° Ф. вони перестають рости.

По закінченню періоду харчування (личинкової стадії розвитку), хробачки падають на землю і зариваються в ґрунт, де проходить наступна стадія їх метаморфози: ляльки (в латинській мові — рира). Період перебування в ґрунті є досить небезпечним для хробачків і ляльок. Значна кількість іх гине від хижаків і паразитів: бактерій, грибів, нематод, кліщів, мурашок, жуків. Під час зими з'являється ще одна небезпека — хробачки і лялечки витримують умови вогкого ґрунту і температури нижче 40° Ф. Кліматичні умови Каліфорнії досить поблажливі: середня температура в грудні місяці коливається в межах 54°-62° Ф., а в січні місяці від 45° до 55° Ф. Але катастрофічними є раптові зниження температури зими до + 17° Ф. (Сакраменто), + 20° (Сан Франціско), + 25° (Сан Дієго), + 26° Ф. (Лос Анджелос).

На весні дорослі мушки вилуплюються з кокона і мусять дістатися на поверхню ґрунту. Цей момент є для них дуже небезпечний. На щільних ґрунтах мушки можуть не подолати опору і загинути, не діставшись на поверхню. Отже в країнах з поміркованим кліматом зимові умови припиняють на деякий час розмноження мух. У тропічних умовах розмноження йде безперервно і генерації йдуть одна за одною.

Овочева мушка найбільш пошкоджує такі садові рослини: морелі (абрикоси), персики, яблука, груші, інжир (фіги), мушмула, манго, гуаява (на Гаваях). Цитрусові (помаранчі, цитрини, грейпфрути) пошкоджуються менш з твої причини, що товста шкіра овочів утруднює самиці відкладати яєчка у внутрішні тканини. Крім того в овочах цитрусових є речовини, які заважають розвиткові хробачків. В наслідок цього хробачки розвиваються кволо і з запізненням, і в окремих випадках можуть не досягнути повного розвитку. Цікаво відмітити, що томати і перці не пошкоджуються мухою.

Овочеві мушки мають здібність розширювати район пошкоджень. В країнах з поміркованим кліматом самиці, в шуканні об'єктів для відкладання яєчок, можуть заливати на відстань кількох миль. У тропічних умовах ця здібність розширювати район пошкоджень значно більша. Самиці можуть заливати на відстань до 40 миль. Але цього не досить для того, щоб колонізувати нові країни. В Європу і Північну Америку мушка потрапила разом з тропічними овочами. Отже, міжнародна торгівля в значній мірі сприяла колонізації мушкою нових районів. Перша така мушка була спостережена у 1817 році на кораблі, який перевозив овочі з Африки.

Раптова навала величезної кількості мух у Каліфорнії викликала необхідність організації боротьби з нею. Але біда була в тому, що на той час ще не були вироблені ефективні методи боротьби. Спочатку було застосовано оббрізкування садів інсектицидами. Оббрізкування робилося в широкому маштабі з літаків. Але цей спосіб викликав спротив населення. Наступним засобом було збирання і нищення всього врожаю овочів ще до повного їх досягнення. Цей спосіб був більш радикальним, але він був пов'язаний з величезними збитками. Поступово почали застосовувати методи, які були пов'язані з біологічними особливостями мух на різних стадіях їх розвитку. Так, наприклад, було спостережено, що дорослих мух приваблює яскравий жовтий кольор. Користуючися цією особливістю, почали розвішувати серед овочевих дерев дощечки жовтого кольору, які були густо насмаровані липучою рідинкою. Мухи прилипали і не могли відріватися.

Вивчення способів боротьби з овочевою мушкою йде різними шляхами. Вивчаються методи використання природних ворогів мушки, таких як павуки, паразитні оси, паразитні нематоди, які нищать хробачків ще в ґрунті. Звернуто увагу на ті види бактерій, які, як було вище зазначено, є симбіонтами хробачків і допомагають їм перетравлювати рослинні тканини. Ці бактерії зустрічаються на поверхні різних частин рослин. Було запропоновано нищити їх шляхом оббрізкування поверхні рослин розчинами антибіотиків. Спостереження про те, що в природі трапляються іноді випадки, коли самиці втрачають здібність запліднювати самиць, підштовхнуло ентомологів досліджувати способи викликання стерильності. Виявилося, що радіація проміннями кобальта діє в цьому напрямі, і цей спосіб був застосований в широкому маштабі, але не обійшлося без помилок. У деяких випадках самиці не втрачали здібності запліднювати самиць, але, не помітивши цього, їх випускали масами в природу і це діяло в протилежному напрямові і сприяло збільшенню популяції мух.

Можна сподіватися, що застосування цілого комплексу способів боротьби з овочевою мушкою приведе до того, що загроза їх масового з'явлення буде ліквідована. На мій погляд найбільшу увагу треба скерувати на винайдення таких способів, які можна застосувати в найнебезпечніші для шкідника періоди. Таким є перебування хробачків і лялечок у ґрунті, особливо в холодну пору року, і моменти вилуплювання муhi кокону та старання вибратися на поверхню землі. В цей час вона є в безпомічному стані і її легко знайти. Пізніше, коли

вона є в повітрі і всюди розповсюдилася, зробити це буде не так легко.

Більші відомості про муху можна знайти в таких виданнях:

Department of Agriculture, 1952. 780 сторінок + 123 кольорові таблиці.

Статті про овочеву муху:

- I. Insects. The Yearbook of Agriculture. United States.
1. Walter Carter. The Oriental Fruit Fly, pp. 551-559.
2. P. A. Haidale. The Mexican Fruit Fly, pp. 553-562.
- II. Dr. William H. Jordan, Jr. University of California, Berkley. Invasion o the Medfly. Natural History. New York. American Museum of Natural History. Vol. 91, No. 5, May 1982, pp. 70-79.

Цього року нашому видатному вченому, колишньому президентові УВАН і довголітньому співробітнику "Нових днів" проф. д-рові Олександрові Архімовичу сповнилося 90 років життя. Не зважаючи на свій патріарший вік, наш учений і тепер активний у ділянках своїх дослідів. Надсилаючи свій свіжий нарис про овочеву мушку, автор пише: "Бажано було би, щоби знайшовся автор, який дав би подібний нарис про ще одного дошкульного шкідника наших дерев — "Gypsy moth".

Так, було би бажано. Вітаємо Вас і бажаємо Вам, вельмишановний пане докторе, доброго здоров'я та сподіваємось, що Ви напишете і згадане Вами, і ще багато інших досліджень!

Редакція.

Лев ЯЦКЕВИЧ

"ЕНЦІКЛОПЕДІЯ БРИТАНІКА"

Цього року найбільш престижному довідникові світу "Британській Енциклопедії" сповнилося 212 років.

Її засновниками були три шотландці: Колін Мек Фаркар, друкар, Ендрю Белл, гравер та ілюстратор і Вільям Смеллі, молодий вчений.

Перше видання з'явилося в 1768 р. частиною, в брошурованій формі, яка включала гасла тільки з двох ділянок: мистецтва та знання. Перше, повне, 3-томове видання з'явилося в 1771 р. За час свого існування ця Енциклопедія змінила 6 разів своїх власників: в 1815 році її відкупила від засновників англійська фірма "Арчібald Констейбл і Ко." В 1830 році її власником стала фірма А. і К. Блек, в 1910 р. відкупила її фірма "Енсаіклопедія Британіка", з філіями у Лондоні та Нью-Йорку, врешті в 1928 році її власником стала американська фірма "Сірс і Робек" у Чікаго, що зробила докорінні зміни, не тільки в її редакційній політиці, але також і в системі її проводу. Одною з інновацій було видання що року, додатку до енциклопедії під назвою "Книжка року", що включала найновіші події, винаходи та публікації в даному

році. Зворотним роком у публікації тієї енциклопедії був рік 1938, в якому з'явилось 14-те, 24-томне видання, тиражем три мільйони примірників.

Хоч від цього часу "Енциклопедія Британіка" була виправлювана 41 разів, автентичність та вірогідність її гасел найшлася під гострим обстрілом критичних читачів. Один з них, д-р Гарвей Айнбайндер нашов в ній 666 гасел сильно перестарілих та цілу низку помилок у таких, здавалося б, неконтровергійних гаслах, як: Галілей, Наполеон, старий Завіт, Гомер, Верді, чи тепло та парування.

У висліді тієї критики та наростиючих труднощів її продажу, президент фірми Сірс і Робек, генерал Роберт Вуд поставив внесення на засіданні головної управи в 1943 р., подарувати всі видавничі права тієї Енциклопедії Чікагському університетові.

Вбачаючи в "Енциклопедії Британії" майбутній інструмент для ширення науки й знання, Університет перередагував її та надав їй не тільки повний зміст, але й нову зовнішню форму. Під керівництвом віцепрезидента Чікагського університету сенатора Бентона, продаж "Енциклопедії Британіки" збільшилася на 50 разів.

У 1960 р. сенатор Бентон зробив контракт з "Осередком студій демократичних інституцій" для проведення над нею критичної студії та рекомендації потрібних змін. По 5 роках проведених Комітетом студій, запропоновано видати три Енциклопедії в одній, під назвою "Британіка 3".

В 1973 р., 202 роки появі першого видання "Енциклопедії Британіки" в столиці Шотландії Единбургу, на книгарських полицях Нью-Йорку та Лондону з'явилось її 15-те видання в цілком новій шаті, новім об'ємі та з новим змістом. "Британіка 3" вміщає три енциклопедії в одній так, як це було запропоноване "Осередком студій демократичних інституцій", з яких кожна частина становить доповнення попередньої.

Перша частина "Пропедія" (Вступ до знання) має тільки один том, величиною 780 сторінок, що вміщає індекс (показник) гасел всіх наступних томів. Друга частина енциклопедії "Мікропедія" (Мале знання) має 10 томів, у яких ніодно гасло не займає більше ніж 750 слів. 3-тя частина "Макропедія" (Велике знання) має 19 томів та становить поширення всіх гасел, вміщених у "Мікропедії".

Разом "Британіка 3" має 30 томів, 33,141 сторінок, що вміщають 41 мільйонів слів. Найдовше гасло "Здорове мистецтво Заходу" займає 242 сторінки. В тексті Енциклопедії є поміщені 20,000 світлин, 3,600 рисунків та 1,200 мап.

Матеріал для нової Енциклопедії приготовило 4,277 співробітників, що рекрутувалися з 131 різних країн світу. Між ними такі світочі, як проф. Л. Полінг, д-р М. Е. Дібейкі, Арнольд Тойнбі та Альберт Айнштайн. Кошт її видання дорівнювався 32 мільйонам дол., що творить найбільшу приватну видавничу інвестицію в історії людства. А на її друк зужито стільки паперу, що ним можна було б оперезати землю 15 разів. Одне, що не змінилося, це її назва, що не має нічого

спільногого з Британськими островами, коли взяти до уваги, що її редакція і адміністраційний осідок містяться в США.

Один комплект 30-томної "Британіки" коштує тепер 660 дол., що дорівнюється однотижневій платні добровільного інженера в США. Перше видання 3-томної "Енциклопедії Британіки", що з'явилось 209 років тому, коштувало 15 дол., дорівнювалося річній платні добровільного ремісника в Англії.

НОВИНИ З УВАН

НОВА СЕРІЯ ВИДАНЬ УВАН — "ДЖЕРЕЛА ДО НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ"

Архів-Музей Академії посідає високовартісні матеріали до новітньої історії України, літератури й культури. На засіданні Видавничої комісії Академії ухвалено розпочати видання серії джерельних матеріалів. Загальна редакція буде в руках Ярослава Білінського, Василя Омельченка та Олега Федишина. Кожний том матиме свого редактора чи редакторів. Тексти друкуватимуться мовою оригіналу, примітки українською мовою.

Першими з'являться такі томи серії, підготовка до друку яких уже закінчується.

Збірник, присвячений Володимирові Міаковському, який заснував Музей-Архів і був його довголітнім керівником. Редактор Марко Антонович.

Євген Чикаленко, "Щоденник". Редактор Марко Антонович. Будуть видані два томи, рукописи яких зберігаються в Академії. Том I, писаний ще на Україні, був виданий з копіями й змінами 1931 року у Львові в видавництві "Червона калина". Тепер він буде виданий за автографом повністю. Том II, "Щоденника", писаний на еміграції, буде виданий уперше.

Готуються до друку такі матеріали:

Листи до Наталі Лівицької-Холодної від Дмитра Донцова, Павла Зайцева, Юрія Липи, Євгена Маланюка і Олени Теліги, писані в 1920-х і 30-х рр. За редакцією Б. Струмінського, при участі Н. Лівицької-Холодної.

Невідомі листи Михайла Драгоманова, Михайла Коцюбинського, Михайла Павлика та інших українських культурних діячів 19 і 20 ст. За редакцією Богдана Струмінського, при участі Едварда Касинця.

Документи з часу Визвольних Змагань, що зберігаються в архіві Митрополита Мстислава в Осередку Української Православної Церкви в Савт Бавнд-Бруку. Матеріали Української політичної військової місії у Варшаві. Документи Міністерства закордонних справ Німеччини з часу Визвольних Змагань. Редактор Тарас Гунчак.

ЧЛЕНИ АКАДЕМІЇ ПРАЦЮЮТЬ:

Марта Богачевська-Хом'як, професор історії в Мангеттенвілл-Коледжі, тепер пише працю про жі-

ночі рухи на Україні, 1884-1939. Від листопада 1980 року до 15 лютого 1981 року вона перебувала в Радянському Союзі, збираючи матеріали для своєї праці. У Києві вона працювала у Державному історичному архіві Української РСР, здебільшого перевіряючи документи царської поліції. У Львові дослідниця працювала у філіїлі Історичного архіву УРСР, у Львівському обласному архіві та в університетській бібліотеці 1980-81 року вона також одержала субсидію від Американської Асоціації Університетських жінок.

М. Богачевська-Хом'як теж працювала в Польщі в архівах у Варшаві, Вроцлаві і Перемишлі, у Празі і Вільні.

Тарас Гунчак готове до друку книжку "Україна 20 століття", яка вийде англійською мовою та збирає матеріали для праці "Українсько-єврейські взаємини між двома світовими війнами".

Євген Лашчик працює над такими темами: філософія В. Винниченка і творчий процес у науці і літературі.

Петро Холодний працює над монографією про художника Леоніда Перфецького і над виконанням ікон для української католицької церкви в Людді. Частину ікон уже відправлено до Європи.

Олексій Гардецький (Університет Віллянова) працює над аналізою зовнішньої торгівлі УРСР. Вважає, що ця торгівля керується інтересами не України, але всього Союзу, хоч структура української економіки також має вплив на географічний розподіл торгівлі та її рівень.

Орест Коропецький, економіст, з Роберт Натан Асошиєтс, останнього часу працював над проблемою потреби страхування посівів у нерозвинених країнах.

Федір Кушнірський, який два роки тому приїхав з Києва, тепер працює в Університеті-Темпл, найбільше зацікавлений економетрикою та макроекономічними моделями. Свій досвід у цій галузі він застосовує для конструкції моделю мікрореспубліканських економічних зв'язків, багато уваги приділяє економіці України.

Степан Рапавій (Bureau of Census, Department of Commerce), цікавиться проблемами демографії та робочої сили, зокрема в Радянському Союзі. Він досліджує зміни в національному складі населення. Студіює національний склад Радянської армії.

Чергові томи англомовних "Аналів УВАН у США", присвячені таким ділянкам: літературознавство, редактори Григорій Костюк і Богдан Рубчак; мовознавство, редактор Яків Гурський; проблеми філософії, редактор Євген Лашчик.

НА ТЕМИ ЗДОРОВ'Я

ЯК КОНТРОЛЮВАТИ ПЕРЕНАПРУЖЕННЯ

Нервове і фізичне перенапруження стало одним із найпоширеніших комплексів нашого складного часу. Є багато рецептів на те, як контролювати пе-

ренапруження (стрес). Нижче подана рецепта, що її приписує д-р Р. Манікам з Міжнародного інституту перенапруження:

- Розвивайте в себе сенс гумору.
- Розвивайте позитивний підхід до щоденних проблем.
- Робіть кожного дня фізичні вправи.
- Приймайте три рази денно збалансовану їжу і не переїдайтесь.
- Будьте зацікавлені домом, роботою й своєю громадою.
- Розвивайте віру в себе й довір'я до інших.
- Будьте релігійними.
- Відпочиньте, коли почуваєтесь перенапружені.
- Беріть щорічну відпустку.
- Змінюйте те, що можна змінити й учіться жити мирно з усім, чого змінити не можете.
- Якщо не в силі допомогти собі самі, — шукайте допомоги в інших.
- Візьміть собі за правило викурювати не більше як одну сигарету за годину; поступово збільшуйте цей інтервал на півгодини.
- Утруднюйте собі доступ до сигарети. Додатково обгорніть пачку і заклейте її липкою стрічкою. Якщо ви звичайно тримаєте сигарету правою рукою, беріть її в ліві.
- Починайте курити сорт сигарет, який вам не подобається. Купуйте одночасно не більше як одну пачку.
- Якщо ви курите за чашкою кави, то замість кави пийте чай або фруктовий сік.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ГАВРИЛО МАКСИМОВИЧ ГОРДІЄНКО

У травні ц.р. "Нові дні" відзначили 80-ліття свого завжди енергійного співробітника, професора й науковця, автора багатьох друкованих творів Гаврила Максимовича Гордієнка. Сьогодні ділимося з читачами болючою вісткою, що сл. п. Г. М. Гордієнка не стало. Він помер 29-го серпня 1982 р. у Філадельфії. Засмучені у жалобі дружині Неонілі висловлюємо наше глибоке співчуття.

Нижчеописана згадка була написана на відзначенні ювілею, а стала посмертною згадкою. Хай пам'ять про Покійного завжди буде з нами.

Редакція

**

Гаврило Максимович Гордієнко народився 6-го квітня 1902 р. в місті Олександрівську на Катеринославщині. Початкову і вищу початкову школи та вчительську семінарію закінчив у рідному місті. В 1918-1920 рр. Г. Гордієнко був учасником воєнної боротьби за волю України, а після відступу з української землі більше п'ятдесяти років жив у Румунії. В той час (1921 р.) рідне Гордієнкам місто Олександрівське переїменовано на Запоріжжя. У

липні 1922 р. Гаврило Максимович прибув до Чехо-Словаччини, де в Подебрадах закінчив агрономічно-лісовий факультет Української Господарської Академії з дипломом інженера-агронома та виконував обов'язки асистента при катедрі хліборобства. Про Подебради проф. Г. Гордієнко написав свої спогади "Під щитом Марса" в другому томі "Мої Подебради". Цей том спогадів Г. Гордієнка з'явився у 1977 році, тобто в 75-річчя Автора.

В 1932-1939 р.Г. Гаврило М. Гордієнко вчителював у Карпатській Україні. В Ярославському ж повіті та в Перешилі він був три з половиною років директором сільсько-господарських шкіл, хоч опісля під час другої світової війни йому довелося й дослівно, як він сам висловлюється, "приймати активну участь у будові й відбудові "Нової Європи", тобто працював фізично на цегельні, в складі текстильних матеріалів, у лісі на заготівлі дерева для виробу паперу.

Після капітуляції Німеччини Гаврило Максимович відразу ж зайняв місце в активній праці по таборах "переміщених осіб", — голова тaborової ради (в Байройті), куль.-освітній референт, викладав на чисельних курсах у таборі, доцент ботаніки в УТГІ в Регенсбурзі, виголошував доповіді на різноманітні теми... Не покладаючи рук, працював Г. Гордієнко в тaborових умовах аж до "переміщення" в першому кварталі 1949 р. до США.

Випало так, що в Філадельфії Гаврило Максимович зміг "заокруглити" свою педагогічну діяльність, — він три роки працював дженітором у приватній школі для мільйонерських дітей. Не без впливу на дальшу публіцистичну діяльність у справі популяризації не тільки квітів, але і взагалі рослин, Гаврила Максимовича була його праця літом 1952 р. на великому підприємстві квіткарства. Про квіти, про рослини Гаврило Максимович пише з великою любов'ю, з замилуванням, з пієтетом.

Його численні статті на теми квітів, на рослинні теми в "Українських вістях", у "Нових дніх", у "Молодій Україні" є тому переконливим свідченням. Тісно співпрацювавши з Гаврилом Максимовичем, знаємо, що за свої праці-статті він не мав гонорарів. І будь-яких нарікань з того приводу нам не доводилося чути. Допіру в другому томі своїх спогадів "Під щитом Марса" Гаврило Максимович "заговорив про свою скромність", тобто він пише: "Але в моєму віці всяка скромність відпадає, як це я бачу по моїх ровесниках та трохи старших за мене. Як глянеш довкола, то майже самі тобі "супермени", а ще недавно було так багато порядних, а головне, що скромних людей!" (стор. 152). Ні, Гаврило Максимович і надалі залишився таки скромним.

Перша друкована праця-стаття Г. М. Гордієнка з'явилася в "Сільському господарі" (Львів) у 1927 році про "Білу плісень". З того часу всіх його друкованих праць є понад 500. Окремими публікаціями вийшли такі праці проф. Г. Гордієнка: "Конюшинна" (1929 р.), "Соя" (1930 р.), "Верховинські сінокоси" і "Верховинські фасолі" (обидві в 1934 р.), "Фізіологія рослин" (1946 р.), "Аграрна реформа на Волині в XVI ст." (1962 р.), "Історія культурних рослин" (великого формату, майже 390 сторінок, 1970 р.), "Червона калина" (100 стор., 1973 р.), "Під щитом Марса" (перший том вийшов 1976 р., а 2-ий

на 270-ох стор. — 1977 р.), "Хліб наш насущний" (210 стор., 1979 р.).

Г. Гордієнко був співробітником "Української загальної енциклопедії" (1928-1934 р.р.) та "Української сільсько-господарської енциклопедії" (1938 р.). Він брав активну участь в українських наукових з'їздах у 1934 р. та 1954 році. Його розвідки, статті, замітки, рецензії поміщено в 50-ох періодичних виданнях і не лише в українських. Перелік усіх друкованих праць проф. Г. М. Гордієнка вже зібрано в збірник "Бібліографія".

З видрукованих спогадів знаємо, що в житті Гаврила Максимовича його дружина Неоніла Данилівна (також інженер-агроном) займає виняткове місце. Неоніла Данилівна походить із роду Омельчуків на Волинському Поліссі. Вони одружилися в 1932 році, й у серпні цього року словноюється золотий ювілей іхнього подружнього життя. У Гаврила Максимовича лежить також готовий до друкування манускрипт третього тому його спогадів "Під щитом Марса". Бажане, щоб третій том спогадів вийшов у світ, як і "Бібліографія", в скорому часі.

А. Глинін

ВАДИМ КІРШАК-ЛЕСИЧ

24-го серпня 1982 р. в Нью-Йорку помер по довгій і тяжкій недузі св. п. Володимир Кіршак, відомий більше під літературним псевдонімом Вадим Лесич — поет, есеїст, літературний критик, публіцист, народжений в 1900 році в Галичині.

Друкуватися почав ще в 1929 році під псевдонімами Ярослав Дригинич і Ярослав Ярий. В 1930 році з'явилася його збірка поезій "Сонцепції", в 1932 — "Відчияю вікно", в 1935 — "Різьблю віддалъ", в 1953 — "Ліричний зошит". Інші з його збірок це: "Поезії", "Розмова з батьком", "Крейдяне коло", "Кам'яні луни".

Покійний цікавився українським літературним і до деякої міри політично-громадським життям. Був членом Об'єднання українських письменників "Слово", членом ПЕН клубу, Української філіялістичної асоціації та інших організацій. Він був також автором численних статей в українських періодичних виданнях, переважно на літературні теми.

ІВАН ТИКТОР

27-го серпня ц.р. помер в Оттаві заслужений видавець, власник концерну "Українська преса" у Львові сл. п. Іван Тиктор.

Своєю видавничою діяльністю Покійний спричинився до масового поширення преси, а частково і книжок на Західноукраїнських землях. До 1939 р. його концерн видавав щоденник "Новий час", тижневик "Народня Справа" і "Наш Прапор", гумористичний журнал "Комар", дитячий журнал "Дзвінчик" та для Лемківщини газету "Наш Лемко". При кожній газеті виходили книжки, пристосовані до потреб і зацікавлень читача, яких з'явилось понад 400 назов. Цей концерн теж видавав щорічно три календарі: "Для всіх", "Золотий колос" і "Комар".

Прибувши до канадського Вінніпегу — в 1948

році, сл. п. Іван Тиктор створив Видавництво "Клуб Приятелів Української Книжки", заходом якого перевидав свої найбільші довоєнні видання: "Велика Історія України", "Історія Українського Війська", "Історія Української Культури" (всі з доповненнями про новіші часи) та близько 40 книжок красного письменства.

Був деякий час управителем Видавництва "Новий шлях" у Вінниці.

З Покійним відійшла українська людина, заслуги якої в українській культурі ще належно не підсумовані, але глибоко врізьблені невмирущим слідом у пам'ять української духовості. (Н.Ш.)

ІГОР ГУЗЕНКО

Ще 29-го червня цр. в Міссісага поховано в неозначеній могилі Ігоря Гузенка, який помер від приступу серця. Прожив він 63 роки, з яких 37 років під прибраним прізвищем.

У 1945 році Ігор Гузенко втік із радянського посольства в Оттаві, де працював шифрувальником, із сотнею документів, які підтверджували існування радянської шпигунської сітки, що охоплювала Канаду. Сполучені Штати і Британію.

Передавши канадському урядові документи, тоді 26-літній Ігор разом із дружиною Світланою розпочав життя під чужим прізвищем і під страхом помсти з боку радянських агентів. Під час публічних виступів Гузенко завжди виступав у масці. Довір'я до Канадської королівської кінної поліції він не мав. Зокрема він підозрював, що хтось прикриває подвійних шпигунів і дивувався, куди з його справи зник список 300 канадських громадян, яких мала завербувати радянська розвідка.

Сусіди і навіть близькі приятелі Петра Брауна не знали, що за цим прізвищем ось уже майже 40 років ховался Ігор Гузенко, про якого після похорону, його адвокат Джон Голдін сказав: "Він був мужній. Гузенко завжди був борцем за справу, в яку він вірив, і проти сил, які, на його думку, були загрозою його прибраній батьківщині. Ігор Гузенко був справжнім канадським героєм".

Гузенко лишив після себе дружину, вісім дітей і двох внуків. (УВ)

ФЕНОМЕН СНЕГІРЬОВА

(Закінчення з стор. 6-ої)

більше: в той час Снегірьов уже був в українському й загально-підсоветському дисидентському русі одним з найвідважніших героїв протесту проти цинічного політичного ошуканства, вчиненого "партією й урядом" СРСР супроти підвладних їм народів — у вигляді "нової конституції" 1977 року, що виявилася лише погіршеним варіантом брехливої попередньої "сталінської конституції".

Та ще перед тим, як виявилося це ошуканство з новою конституцією, Снегірьов відважився на відчайдушний вияв дисидентського героїзму, написавши й передавши в квітні 1977 р. (через дисидентські звязки з закордонними журналістами

в Москві) великого листа до президента США Джімі Картера про становище в СРСР, про брехливість так званої "мирної політики", про порушення советським урядом Гельсінських зобов'язань щодо забезпечення людських прав, про соєвську антинаціональну політику і т. д.

Щодо України, він у цьому листі писав:

"...Народ моєї України (я українець) позбавили національної гідності, його славетну історію перекрутили, оббрехали, мої земляки бояться і не хочуть називати себе українцями..."

Коли ж незабаром після відіслання цього листа до Картера в СРСР було опубліковано текст нової, "брежнєвської" конституції і почалося її так зване "всенародне обговорення" (а насправді повсеслюдне замілювання очей народові пропагандною бутафорією інсценізованої згори "показухи"), тоді Снегірьов зробив ще більш відчайдушний крок: він узяв на себе жертвону місію громадянського речника, що мав "за всіх сказати" всю "правду ввічі" советському керівництву про ошуканство ним тих мас громадян, які ще "без надії таки сподівались" чогось справді бажаного їм "нового" від цього свого безнадійного керівництва.

Цю свою жертвону місію Снегірьов здійснив 28-го грудня 1977 р., поїхавши в Москву, до ген. Петра Григоренка, який на його прохання наступного дня скликав у своєму помешканні пресову конференцію для закордонних журналістів. І там Снегірьов склав сенсаційну заяву про своє демонстративне зречення советського громадянства і передав журналістам ще більш сенсаційного "Відкритого листа урядові СРСР". А при цьому він також довів до загального відома текст свого раніше посланого листа до през. Картера, доручивши його закордонним журналістам, уже як "відкритого листа", опублікувати за кордоном разом з "Відкритим листом урядові СРСР".

Це був уже не тільки відчайдушний, а й прямо таки самозубний крок одвертого виклику влади "на герць" уже на міжнародно-політичній арені. Сам же зміст "Відкритого листа урядові СРСР", за прямотою й гостротою сказаної в ньому "правди в вічі", був безпрецедентним у дотогочасній історії дисидентського руху в СРСР...

Ще за місяць до свого арешту він — сам хворий (інвалід другої групи) і під загрозою неминучого ув'язнення — писав у листі до В. Некрасова з датою 21-го серпня 1977 р.:

"Щойно був у Раї Руденко. Чи не підняли б ви там у себе галас про нього? Тільки так його можна врятувати: 57 років хворий, непрактичний. Зацікався його "Економічними монологами", це дуже бойовита праця. Чому б вам не видати щось із неї (а також із передмови Григоренка) там у себе?... Все, любий мій, передрішено. І однак — по-доброму я звідси не втікатиму... І ще раз: за мене не турбуйся. Я все зважив і знаю, на що йду. Привіт!"

І знову ж таки — гірка іронія долі: в той самий час, як саможертовний вільнодумець-протестант доживав свої останні дні "на волі" під пильним наглядом агентури КГБ, ця ж сама агентура розпускала прониклі й у дисидентські кола чутки про те, що його перебування поза

тюрмою після сенсаційного виступу в Москві означає підозрілий характер його надто сміливого дисидентства. Про це згадував і Снегірьов у своєму листі до Некрасова, де він пише:

"Цими днями довідався, що по столиці нашої батьківщини у колах інакодумців уже повзе про мене чутка, що я сука, провокатор. Оце так. Чому, мовляв, ще й досі не посадили? Едина втіха, що така ж чуткаходить і про Руденка".

Не знав тільки бідний автор цього листа, що в той самий час такі ж самі чутки, — можливо навіть з того ж самого джерела, — розпускалися і серед української еміграції за кордоном, та ще й від імені "СВУ", зокрема — у формі пасквільної публікації під назвою "Снегірьов — КГБ і їхні підручні". Головний "аргумент" той самий: "Чому й досі не посадили?"

А відповідь на це питання дав Снегірьов наперед ще в своєму "Відкритому листі урядові СР-СР", де наприкінці він писав, що "доведеться вам (владі, КГБ — В. Г.) для розправи над мною чекати її (нової конституції) "всенародного схвалення", і тільки тоді застосовувати до мене її статті". І справді, як тільки проминула пропагандна кампанія "всенародного схвалення" нової конституції, коли так багато було галасу на весь світ про "соціалістичну законність" та "права й свободи"sovєтських громадян (а також пройшла "благополучно" для СРСР Белградська конференція партнерів Гельсінкських угод), так відразу ж обірвалась і гра КГБ "в "кота-мишки" з піднаглядним Снегірьовим. 22-го вересня 1977 року, як тільки він вийшов уранці зі свого мешкання в Києві на звичайну ранкову прогулянку, він опинився в оточенні шістьох кагебістів, які затягли його до авта й відвезли в свій будинок на Короленківській вулиці. Так почався останній етап його життя — в'язнені у слідчій тюрмі КГБ, а потім у "спецкорпусі" Лук'янівки та під "медичною опікою" КГБ в лікарні, звідки йому вже не судилося вийти на волю.

В стані між життям і смертю Снегірьов протримався до осені 1978 р. Нарешті на початку грудня він вирішив домагатися від КГБ дозволу виїхати для лікування за кордон. У розмові з друзями він сказав: "Я йду на цей крок, розуміючи, що це кінець, — адже розрітися вони ніяк не можуть. Але далі я так не можу". Почекуши від Снегірьова таке домагання, слідчий Слобоженюк виявив велике занепокоєння і дав йому відразу ж зрозуміти, що цього КГБ не дозволить. Після цього Снегірьов почав прямо готуватися до смерті. Дружині й друзям сказав, щоб після його смерті запросили на розтин тіла одного з його друзів, що був професійним патологоанатомом, щоб вяснисти таємницю його раптової страшної хвороби в хребті. Просив, щоб тіло його поховали на Байковому кладовищі в могилі батька. І 28 грудня 1978 року він помер.

Але ні одне з його прохань не було, не могло бути виконане. На вимогу КГБ наступного ж дня після смерті його тіло поспішно було спалене в крематорії й поховане так само поспішно під охороною службовців КГБ. Таємниця ж його загадкової хвороби й смерті так і лишилася невяснею таємницею КГБ.

* * *

На українському дисидентському видноколі Гелій Снегірьов з'явився перед очима української громадськості на батьківщині й на еміграції раптово, як невідома зірка, що тільки-но здивувала спостережників своїм незвичайним блиском — і враз, яскраво спалахнувши, швидкопадним метеоритом скотилася у безвість, лишивши по собі в пам'яті спостережників лише загадковий вогністий слід. Усього два роки проминуло між його виходом на дисидентську арену зі своїми "Набоями для розстрілу" (на початку 19177 р.) і трагічним фіналом його життя (наприкінці 1978 року). І за цей аж надто короткий час він своїм дисидентським творчим горінням, своїм нещадноправдивим документальним оповіданням "Гаврила Стріляного" й своїми відчайдушно-сміливими "Відкритими листами", сколихнув свідомість і сумління всіх, до кого на батьківщині й на еміграції дійшов його голос неспокою власної громадянської свідомості й власного людського та національного сумління. Викликавши в одних подив і захоплення, а в інших "контроверсію" і навіть ненависть заторкнених голою "правдою в вічі", він нікого не залишив байдужим до себе й до того, про що дослівно волав його "голос розпуки в пустелі".

Врешті й саму трагедію свого смертельного згоряння в ув'язненні, на яке він свідомо себе прирік заради послідовності в своїй відданості правді, він перетворив на останній акт своєї викривально-дисидентської творчості. Таким чином він уперше в анналах української підсовєтської мартирології задокументував усю страшну правду не тільки про своє безнадійне "єдиноборство з дияволом" у катівнях КГБ, і не тільки про свої жахливі муки повільного вмирання тяжко хворого й шантажованого медичним терором вязня, але й свою людську слабість наприкінці свого геройчно-страдницького шляху. Це останнє зокрема важливе тому, що тут маємо поки що єдиний випадок, коли доведена до вимушеного "каяття" жертва советських майстрів терору й провокації сама, ще будучи в лабетах своїх катів, перед самим своїм кінцем відтворила в усіх деталях свій шлях до цього "каяття" і всі ті методи, якими її доведено до цього. І цим фактично спростовується й уневажністю це "каяття".

Цим останнім своїм актом трагічного героїзму, як і всію дуже короткою, але надзвичайно інтенсивною дисидентською творчою діяльністю, ущербъ насиченою енергією само-відданої боротьби за правду, — одноособової, безперспективної і, зрештою, самозубної боротьби, — Снегірьов обезсмертив своє ім'я в пам'яті всіх, кому дорога ідея правди і боротьби за неї. В історії ж української визвольної боротьби, до якої належить і потенційно визвольний у перспективах свого розвитку український дисидентський рух, йому забезпечене особливе місце, як феномельному явищу в українському дисидентстві 7-х рр., — явищу, значущість якого полягає саме в його особисто-неповторному характері "феномену Снегірьова".

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ

Заввага Редакції "Нових днів" до моїх описів "До серця України в село" ("Н. Д.", листопад 1982) змусила мене написати цих кілька рядків.

Любов до України... Святе, велике почуття...

Хто його не має?

З любови до України і свого народу віками страдники ідуть на муки... Століттями змагаються бійці — народні месники...

З любови до України... Ми не маємо права жити в Україні...

І все ж ми її любимо...

Реальну і правдиву, таку, як матір ваша, коли зустрінете її, яка б не була вона в той час.

Що призвело матір такою бути, як вона є, ви знаєте, ви розумієте, і про це не говорите, проте ви любите її, бо вона є ваша матір.

Болячок ми не любимо, ми їх ненавидимо і з ними боремось, проте народ свій любимо і Україну, як рідну матір, не можемо не любити, якою б вона не була.

Коли з любов'ю будемо підходити до України і людей, тоді тільки знайдемо спільну мову з сучасною, реальною Україною.

Ми, вихідці з східніх земель України, знаємо та борові часи, коли нас називали "східняками", "остівцями", "руссими" і ще іншими іменами.

Чи ми любили тих, хто нас так називав?

Ми чулися найперше людьми і боронили свою гідність.

Ті часи минули. Ми сьогодні ту гідність збудували поміж тими, хто нас так називав.

Тільки, будуючи її, не догоджаймо тим, хто й досі думас, що Україна, "то пекло", а люди всі комуністи, і з ними нема що говорити.

Люди є люди, і в Україні люди є наші українські люди в найбільшому проценті, порівняно до чужинців в Україні і нас на чужині.

Нам з ними треба шукати спільну мову, а спільна мова між людьми може бути лише в людяній формі, взаємній пошані і любові.

Коли в Україні сьогодні кидають в очі дипломами, як ми кидаємо (дехто) тисячами, то треба розуміти, що це є освічена сьогоднішня Україна. А там, де є освіта, там є ясність, розуміння, і рано чи пізно оте розуміння знайде (бо шукатиме) правдивий шлях, який зійдеться з нашим в осягненні своєї Української Держави.

Мої ефективні ліки для свого народу є одні — любов до людей і до України.

А з любов'ю ми знайдемо все, що треба, щоб Україні помогти, і зі своїм народом творити одну цілість.

Синя Волошка

25. 8. 1982 р.

ДЕШО ПРО ДУХОВІСТЬ ЛЮДИНИ

Щиро сердечно вітаю Вас із новим розділом (так думаю!) у Вашім і нашім журналі "Н. Д." — це з містично-філософічними "роздумуваннями" п. Т.

Хохітви. Із великим задоволенням прочитав його, на жаль, лише роздумування. Адже ж роздумування, це ж лише власне міркування над певною справою, яку той чи інший мрійник чи роздумувач самотужки розмірковує, щоб після натури таки прийти до якогось висновку й поділитися своїми думками - міркуваннями, які мусіли бути конче упідставнені.

У кількох місяцях автор досить удало міркує і його ті міркування можуть дати поштовх уважним читачам і собі поміркувати, а поміркувавши, ще й заглибитися в порушену справу. Але біда в тому, що міркування п. Хохітви, кружляючи довкола "духа", на великий жаль, не дають твердого опертя читачеві, щоб перечитавши Хохітву, вирішити: це — тверде опертя і я можу сміливо починати з цього пункту.

Автор пише наголовок про "духовість людини", але ж із першого рядка вже збивається з порушеної теми. Він перелічує слова: дух, духовна творчість, духовна культура, духові надбання й... сила ДУХА. Ось у цьому перерахункові і лежить глибока помилка в тому, що він поставив ув епіграфі словами Г. Сковороди. Всі, хто читав твори Сковороди, виразно знають, до ЯКОГО саме ДУХА кликав Сковорода.

Подав автор і апостольські передання про слова, висловлені Ісусом Христом, але ж, я не знаю, чи то з незнання, чи небажання розгорнути глибше й ширше пояснення отого слова "ДУХ", сказаного помираючим Ісусом Христом.

Тим більше цілковито неслучно міркує автор про духовість. Він пише про " силу ДУХА", але нічого не сказав, що то за такий собі "ДУХ", якого Христос віддає Своєму Отцю Небесному...

Тут автор, наколи б та знов докладніше, то мусів би сказати, що то за ДУХ й чим саме той ДУХ у Христі має таку притягальну силу. Але автор видно не знає, що можна сказати, щоб його слово було переконливе. Його пояснення, що людина, мовляв, двоїста, нічогісінько не каже про ту духову "двоїстість"...

Такий "дух", у таємнознавчій галузі називають АСТРАЛОМ, саме такого ДУХА віддавав помираючий Христос Своєму Небесному Батькові.

Ось коли б п. Хохітва знов про ці духи, які є фактично тим ДУХОМ, що держить кожного з нас на світі, та докладно розповів читачам, без сумніву, що читачі таки повірили б авторові, що дух людський це не те, що видихав священик на воду дишучи, бо то просте блузнірство, або незнайство. І в цьому нема жодного дива. Я був видав ще в 1974 році брошур з назвою "Утаємнений бік Богослужб". Видавши, розіслав українським панотцям з тим, щоб перевірити: як вони відгукнуться? То, повірте, а чи ні, чимало було таких, що дякували, бо одверто відмовляли, що вони про таке ніколи навіть не чули. А щоб і Ви могли, переконатися, то посилаю ї цю брошуру в дарунок. Може оголосите в журналі, хай би люди знали й читали...

Інж. Мих. Лавренко

РЕПЛІКА

ВШановний п. Редакторе М. Дальний!

П. С. Репліка. Цю репліку викликали ваші слова: "А за Лесю Богуславець, признаюсь, я таки повівся: ану ж не випустять її з радянського ряю..."

А я цілком спокійний. Мені здається, що нарис "На прошук до рідної землі" написаний в Австралії без мандрів по тій землі. Засобами для авторки були: географічні нариси та збірка приказок. Коли б був підзаголовок "Фантастична оповідь" — все було б на своєму місці.

Кидаються в очі часті переїзди (без дозволу) з міста в місто. Зокрема з Тернополя до Почаєва. Для цього треба мати дозвіл на такий далекий маршрут, на який ніхто не дозволить. Ба, навіть в недалеке село до рідних. Дозволяється лише переїзд по головних шляхах із зазначенням, де можна зупинятись. Крім того, приватних відвідувачів інтурист не обслуговує і перекладача не дас.

Хоч авторка "побувала" в багатьох містах, але люди і тамтешнє життя відсутні. Дивилася авторка із своєю напарницею лише музеї, парки, університети, які важко уявити, які ж вони насправді. Бо ж без людей, іхніх розповідей, показати життя неможливо.

Текст занадто пересолено приказками і це надщерблює нарис. Очевидно, писався цей нарис під впливом Є. Гуцала "Позичений чоловік". Але в нього приказки оригінальні, і в певній пропорції...

О. З.

28. 8. 1982.

НАГОРОДИ АНТОНОВИЧІВ 1982 РОКУ

Фундація Омеляна й Тетяни Антоновичів проголосила, що 1982 року вона надасть свою другу літературну нагороду й свою першу нагороду за наукову працю з українознавства.

Літературна нагорода буде приділена на відзначення видатного літературного твору, написаного українською мовою, незалежно від того, де його автор живе і працює.

Наукова нагорода буде приділена видатній праці українською або чужою мовою з ділянки українознавства, а саме історії, історії літератури, мовознавства, мистецтвознавства чи літературно-мистецької критики.

В обох випадках можуть розглядатися твори (праці), видатні 1981 або 1982 року. Твори в рукописі не розглядаються. Посмертно нагорода не призначається.

Кожна нагорода складається з характеристики — відзначення й грошової суми 5.000 американських доларів.

Щоб бути розгляненим, твори (праці) мусять надйти до жюрі не пізніше 15 жовтня 1982 року.

Жюрі скликання 1982 року складається з таких осіб: Омелян Пріцак (Гарвард університет), Богдан Рубчак (Іллінойський університет), Іван Фізер (Ратгерсів університет), Юрій Шевельов, голова (Колумбійський університет) і Роман Шпорлюк (Мічиганський університет).

МОЛОДІ ТАЛАНТИ АВСТРАЛІЇ

Тепер проходить по головних містах Австралії концертне турне двох молодих галантів (хоч часто небезпечно для молодих давати рано самостійні концерти, бо гублять почуття самокритики): Люсі Юрків і Гали-Анни Кривенко.

Люсі Юрків — наймолодша співачка в Австралії (20 років), — закінчила в 1981 р. консерваторію, де навчалася три роки безкоштовно, здобувши на конкурсі молодих солістів дві стипендії. Люсі одержала першу нагороду за виконання куплетів Аделі з оперети "Летюча миша". Минулого року вона виконувала з великим успіхом головні ролі-парти в музичних п'єсах: "Патієнцо", "Фідлер он да руф", "Да Студент Принс", "Каммелот".

Ще з 12 років Люсі почала вчитися співлі, брала активну участь в українських концертах, належала до молодечої організації "Пласту". Має дуже гарний тембр голосу — ліричного сопрано, натуральність поведінки на сцені, чутлива душа мистця.

Другий наш талант — піаністка-солістка Гали-Анна Кривенко (24 роки). Вона виявила бажання вчитися грati на піаніно, коли їй було 4 роки. У віці п'ять і пів року Гали виграла в змаганні зі старшими дві золоті медалі й одну срібну. З шести років вона вже належала до Музичної асоціації штату Вікторія. На різних мистецьких конкурсах вона здобула 22 перші і 17 других нагород, у тому чотири золоті і чотири срібні медалі.

Коли Гали було 14 років, померла її мама (старша сестра Ольга вчилася в той час у музичній школі в Німеччині), але батько сповнив бажання мами й допоміг обидвом донькам здобути вищу музичну освіту. Після закінчення середньої школи Гали вчилася у Високій музичній школі у Франкфурті (Німеччина), і закінчила її з відзначенням.

Повернувшись до своєї теплої Австралії, Гали знову дісталася дві перші нагороди за виконання "Сонати Вальштайна" Л. Бетговена та "2-го концерту" Мендельсона. Визначний австралійський музичний критик Джордж Логі Сміт про це виконання писав: "Дуже гарна інтерпретація з екпресією, баланс між руками — поліфонія і теплота, добре контроль і ритм".

Гали дала два самостійні концерти, а недавно акомпанювала більш ніж 40 учасникам змагань, як солістам-вокалістам, так і музикантам на різних інструментах. У той же час і сама брала участь як солістка-піаністка і виграла першу нагороду та золоту медаль за найкраще виконання на інструменті за 1982 рік!

Тепер вони з Люсю підготували цікаву й різноманітну програму для українських концертів з світової й української класики та з сучасних і народних українських пісень. У наступному році Люсі плянує продовжувати свою вокальну освіту в Європі, а потім поїхати до Канади, де є українська опера.

Цих двох молодих талантів Бог так щедро обдавав мистецькими здібностями, що ще подібних не було у нас за всі 33 роки поселення в Австралії. Хай же і надалі щастить їм на іхньому життєвому і мистецькому шляху!

Д. Любарська

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ ВИДАЙНВІЦТВА "НОВІ ДНІ" 8/82

Г. Мішалов, Австралія	\$29.35
пані М. Ганін, Вайлдвуд, США	25.00
О. Зизар, Австралія	18.39
А. Юріняк, Лос Анджелос, США	10.00
Д-р Б. Шебуняк, Монтклер, США	10.00
Н. Отришко-Арський, Чікаго, США	5.00
I. Данковський, Гемден, США	5.00
Е. Дзвонік, Кенора, Канада	5.00
Е. Шведченко, Австралія	4.34

Спасибі всім за допомогу.

Редакція і адміністрація "Нових днів"

ВЕСІЛЛЯ В ЛЯШІНАХ

14-те серпня — це пам'ятний день для Левка Гусина. Саме того дня його син Ігор одружився із Кеті Гібсон в Українській Православній Церкві Святого Юрія. Шлюб відбувся урочисто і по стародавньому звичаю православних українців, а до майбутнього життя благословив новоженців настоятель тієї парафії о. Павло Шадурський.

Під час урочистості співав хор тієї парафії, яким диригувала давня співчака того ж хору Валентина Кисленко. Багато допоміг їй відомий диригент Іван Семенович Козачок, як і інші друзі Левка Гусина, який також протягом років був членом парафії і випадковим співаком у церковному хорі.

Весільним батьком був Петро Зубчинський, а весільною матір'ю кума батька молодого пані Надя Кушнірік.

Весілля пройшло гладко і радісно, незважаючи на те, що мати молодого перебувала в той час в лікарні.

Після вінчання молоді відвідали хвору матір у лікарні, а потім прибули на весільну гостину, де їх привітали весільні батько й мати. Отець Павло благословив трапезу і коротко сказав про все, що чекає новоженців у іхньому майбутньому житті.

Не було довгих промов. Усе пройшло у дружній атмосфері.

На поправинах, що відбулися наступного дня, точилися різні розмови і пили спогади, але присутні не забули про українську пресу і склали на неї 90 доларів. Цю суму поділено порівно на газети "Гомін України" та "Українські вісті". Батько молодого склав від себе — на знак пошани до журналів "Вісник", "Нові дні", "Молода Україна" та газет "Український голос" і "Новий шлях" — по 20 доларів на кожну.

Батько молодого висловлює щиру і глибоку вдячність всім, хто допоміг йому вивести на новий

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

- Петро Волиняк. КИЇВ:** читанка для 3-ої класи.
4-те видання. Ціна 3.00 дол.
- Петро Волиняк. ЛАНИ.** Читанка для 4-ої класи.
4-те видання. Ціна 3.00 дол.
- Д. Чуб: АЛЬМАНАХ — НОВИЙ ОБРІЙ.**
256 стор., в м'якій оправі. Ціна 14.00 дол.
- Д. Чуб: СО ТІС ІС АВСТРАЛІЯ.** 102 стор.
в м'якій оправі. Ціна 5.50 дол.
- I. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА.** Початкова граматика української мови, ч. 1. Ціна 3.00 дол.
- A. Юріняк. КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ:** оповідання й фейлетони. Ціна 5.00 дол.
- D. Чуб. З НОВОГВІНЕЙСКИХ ВРАЖЕНЬ:** на слідах Миклухи Маклая. Книжка багатоілюстрована. Ціна 3.50 дол.
- B. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ.** Драма на 4 дії. Ціна 2.00 дол.
- Анатоль Юріняк. ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ Ч. II.**
380 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.
- Анатоль Юріняк. КРИТИЧНИМ ПЕРОМ.**
318 стор., в м'якій оправі. Ціна 8.00 дол.
- Іван Овечко. "НУМО ДО ПРАЦІ".**
84 стор., в м'якій оправі. Ціна 5.00 дол.
- Петро Волиняк. ПОГОВОРIMO ВІДВЕРТО.**
680 стор. в твердій оправі. Ціна 12.75 дол.

ВСІ КНИЖКИ ЗАМОВЛЯТИ В АДМІНІСТРАЦІЇ
"НОВИХ ДНІВ"

шлях життя свого сина у згоді з традицією українців.

Особливих подяк нікому не висловлює, бо знає, що всі допомогли йому щиро. Спасибі всім!